

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Suomen Akatemiasta annetun lain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi Suomen Akatemiasta annettua lakia. Esityksessä ehdotetaan selkeytettäväksi Akatemian hallinnon rakenteita muuttamalla nykyinen tutkimusinfrastruktuurikomitea tutkimusinfrastruktuuritoimikunnaksi, jonka tehtävät ja nimittämiskäytännöt vastaisivat Akatemian muiden toimikuntien tehtäviä ja nimittämiskäytäntöjä. Akatemian hallituksen strategisen työskentelyn vahvistamiseksi toimikuntien, tutkimusinfrastruktuurikomitean ja strategisen tutkimuksen neuvoston puheenjohtajien läsnäolo- ja puheoikeus hallituksessa poistettaisiin. Vuonna 2010 voimaan tulleeseen yliopistouudistukseen kytkeytyneet ja Suomen Akatemian tutkimusvirkajärjestelmän jatkuvuutta turvanneet säännökset akatemiaprofessorien ja akatemiatutkijoiden palkkauksesta kumottaisiin. Lisäksi lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan tutkimuksen ja tutkimusedellytysten rahoittamista sekä kansainvälistä yhteistyötä koskevien Akatemian tehtävien hoitaminen ei saa olla ristiriidassa Suomen kansallisen turvallisuuden, Suomen kansainvälisten velvoitteiden tai Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan kanssa. Lakiin ehdotetaan lisäksi eräitä muita, lähinnä teknisluonteisia täsmennyksiä.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
PERUSTELUT	3
1 Asian tausta ja valmistelu	3
1.1 Tausta	3
1.2 Valmistelu	3
2 Nykytila ja sen arviointi	3
3 Tavoitteet	10
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	10
4.1 Keskeiset ehdotukset	10
4.2 Pääasialliset vaikutukset	10
5 Muut toteuttamisvaihtoehdot	11
5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset	11
5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot	12
6 Lausuntopalaute	17
7 Säännöskohtaiset perustelut	18
8 Lakia alemman asteinen sääntely	23
9 Voimaantulo	24
10 Toimeenpano ja seuranta	24
11 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	24
LAKIEHDOTUS	27
Laki Suomen Akatemiasta annetun lain muuttamisesta	27
LIITE	30
RINNAKKAISTEKSTI	30
Laki Suomen Akatemiasta annetun lain muuttamisesta	30

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Laki valtion tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksesta vuosina 2024–2030 (1092/2022) sekä tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksen käyttöä koskeva monivuotinen suunnitelma ovat osaltaan kasvattaneet tarvetta tutkimusrahoitustoiminnan nopealle reagoitakyvyille. Suomen Akatemia on ottanut käyttöön uusia rahoitusinstrumentteja ja sen myöntämän tutkimusrahoituksen volyymi on kasvanut. Suomen Akatemia toteutti vuosina 2023–2024 hallintovirastoa koskevan organisaatiouudistuksen, jolla ajantasaistettiin erityisesti johtamisjärjestelmää ja hallinnon rakenteita. Syyskuussa 2024 voimaan tullut organisaatiouudistus muokkasi organisaation rakennetta vastaamaan paremmin tutkimuksen tekemisen viimeaikaisiin muutoksiin. Samassa yhteydessä on noussut esiin tarve uudistaa tutkimusinfrastruktuurien rahoittamiseen liittyviä käytänteitä. Esityksessä ehdotettavilla lainmuutoksilla tuetaan Suomen Akatemian toimintaa, jotta se pystyy reagoimaan joustavammin tutkimusrahoituskentän tarpeisiin ja muutoksiin.

1.2 Valmistelu

Esitys on valmisteltu virkатыönä opetus- ja kulttuuriministeriössä yhteistyössä Suomen Akatemian kanssa. Esitys liittyy osittain Suomen Akatemiassa toteutettuun organisaatiouudistukseen. Suomen Akatemian ja opetus- ja kulttuuriministeriön välisissä virkakeskusteluissa Akatemia on ehdottanut lainmuutoksia liittyen tieteellisten toimikuntien, tutkimusinfrastruktuurikomitean ja strategisen tutkimuksen neuvoston puheenjohtajien läsnäolo- ja puheoikeuden poistamiseen Akatemian hallituksen kokouksissa, akatemiaprofessoreita ja –tutkijoita koskevien säännösten poistamiseen sekä lain delegointivaltuuksien selkeyttämiseen.

Esitysluonnoksesta pyydettiin lausuntoja lausuntopalvelu.fi –palvelussa 26.9.2024–30.10.2024. Lausunnot ja muut hallituksen esityksen valmisteluasiakirjat ovat julkisessa palvelussa osoitteessa <https://okm.fi/hanke?tunnus=OKM054:00/2024> tunnuksella OKM054:00/2024. Lausuntopalautetta on käsitelty luvussa 6.

2 Nykytila ja sen arviointi

Suomen Akatemia tieteen ja tutkimuksen asiantuntijaorganisaationa

Suomen Akatemian organisaatio on pysynyt perusrakenteeltaan samanlaisena pitkään. Nykymuotoinen Akatemia perustettiin 1970 ja siihen kuuluivat valtion tieteellinen keskustoimikunta, seitsemän valtion tieteellistä toimikuntaa sekä niitä palvellut hallintovirasto. Akatemian palveluksessa oli tuolloin paljon tutkijoita ja viraston toiminnot jakautuivat tutkimuksen ja hallinnon linjoihin.

Ensimmäinen merkittävä rakenneuudistus toteutettiin 1990-luvulla. Tavoitteena oli mm. vahvistaa tieteellisten toimikuntien asemaa ja itsenäisyyttä ja lisätä niiden käyttöön tieteellistä asiantuntemusta perustamalla toimikuntien pääsihteerien määräaikaiset virat. Viraston johtamisessa keskeinen muutos oli Akatemian pääjohtajan viran perustaminen. Pääjohtajasta tuli myös hallituksen puheenjohtaja.

Toinen merkittävien rakennemuutosten aalto ajoittui 2010-luvulle. Yliopistouudistuksen yhteydessä Akatemia lakkasi olemasta tutkijoiden työnantaja. Hieman myöhemmin perustettiin tutkimusinfrastruktuurikomitea ja strategisen tutkimuksen neuvosto. Vuonna 2018 toimikuntien lukumäärää vähennettiin ja niiden tehtäviä rajattiin. Toimikuntien tehtävänä on tutkimuksen rahoitus, rahoituksen vaikuttavuuden ja tuloksellisuuden seuranta sekä tutkimuksen edistämistoiminnan suunnittelu yhdessä Akatemian muiden toimielinten kanssa. Tehtävämäärittelyn muutoksella oli tarkoitus tukea entistä yhtenäisemmän Akatemian muotoutumista ja asetettujen tavoitteiden saavuttamista, samalla säilyttäen toimikuntien päätösvalta rahoituksessa ja tutkimuksen edistämisessä.

Voimassa olevan Suomen Akatemiasta annetun lain (922/2009) 1 §:n mukaan Suomen Akatemia on tieteen ja tutkimuksen asiantuntijaorganisaatio, joka rahoittaa korkealaatuista tieteellistä tutkimusta, toimii tieteen ja tiedepolitiikan asiantuntijana sekä vahvistaa tieteen ja tutkimustyön asemaa. Akatemia toimii opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla. Akatemian tehtävänä lain 2 §:n mukaan on 1) edistää tieteellistä tutkimusta ja tutkimusedellytyksiä sekä niiden hyödyntämistä rahoittamalla niitä ja osallistumalla kansainväliseen yhteistyöhön; 2) toimia asiantuntijana tiedepolitiikan kehittämisessä ja toimeenpanossa; 3) suorittaa muut asiantuntijatehtävät, joista säädetään valtioneuvoston asetuksella tai jotka opetus- ja kulttuuriministeriö sille antaa.

Suomen Akatemian asiantuntijaorganisaation päätehtävä on tieteellisen tutkimuksen ja tutkimuksen tekemisen edellytysten turvaaminen. Kansainvälisyys on tieteellisessä tutkimuksessa itsestäänselvyys, ja myös tutkimuksen rahoittajalla on oltava yhteys kansainvälisiin sisarorganisaatioihin ja muihin keskeisiin kansainvälisiin tutkimustoimijoihin. Euroopan lisäksi Suomen Akatemian on perusteltua ja välttämätöntä verkottua erityisesti samanlaiset arvot jakavien kolmansien maiden kanssa osana opetus- ja kulttuuriministeriön kansainvälisiä toimia sekä niitä tukevista omista lähtökohdistaan.

Muuttunut geopoliittinen tilanne, Suomen liittyminen Natoon sekä tutkimus- ja kehittämistoiminnan globaalin painopisteen muutokset ovat tuoneet muutoksia nykyiseen kansalliseen tutkimusympäristöön. Lisäksi Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa on jakanut maailmaa aiempaa selvemmin leireihin. On mahdollista, että Suomen Akatemian arvioitavaksi tulee hankehakemuksia, joissa on liittymäpintoja tutkimustulosten ja teknologioiden vuotamiseen turvallisuuden kannalta haitallisiin tarkoituksiin. Suomen Akatemia tekee rahoituspäätökset kansainvälisen vertaisarvioinnin pohjalta tieteellisen laadun kriteereillä. Voimassa olevassa lainsäädännössä ei ole erillisiä säännöksiä kansallisen turvallisuuden ja ulko- ja turvallisuuspolitiikan huomioimisesta rahoituspäätöksiä valmisteltaessa. Geopoliittisen tilanteen kiristyttyä on perusteltua antaa Suomen Akatemialle lain nojalla mahdollisuus olla rahoittamatta tieteellisesti korkeatasoisia hankkeita, joihin liittyy kansallista turvallisuutta vaarantavia elementtejä.

Suomen Akatemian organisaatio on nykyisin kolmen tieteellisen toimikunnan, tutkimusinfrastruktuurikomitean ja hallintoviraston muodostama kokonaisuus. Akatemian yhteydessä toimii lisäksi strategisen tutkimuksen neuvosto.

Akatemian hallitus

Akatemian yleisistä toimintalinjauksista ja tavoitteista päättää Suomen Akatemian hallitus, joka myös kohdentaa tutkimusmäärärahat tieteellisten toimikuntien ja tutkimusinfrastruktuurikomitean kesken ja eri tarkoituksiin. Suomen Akatemiasta annetun lain 3 §:n (482/2014) 1 momentin mukaan hallitus ohjaa ja valvoo Akatemian toimintaa. Hallituksella on puheenjohtaja sekä vähintään viisi ja enintään seitsemän muuta jäsentä.

Valtioneuvosto nimittää opetus- ja kulttuuriministeriön esittelystä puheenjohtajan ja hallituksen jäsenet kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Jäsenillä tulee olla kokemusta tutkimustyöstä ja riittävä tiedepolitiikan asiantuntemus. Valtioneuvosto määrää hallituksen puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan. Sama henkilö voidaan nimittää enintään kahdeksi toimikaudeksi peräkkäin. Suomen Akatemian nykyinen hallitus on nimitetty toimikaudeksi 1.1.2022–31.12.2024 ja siinä on puheenjohtajan lisäksi viisi jäsentä, joista yksi on nimitetty varapuheenjohtajaksi. Uusi hallitus on nimitetty toimikaudeksi 1.1.2025–31.12.2027 ja siinä on puheenjohtajan lisäksi viisi jäsentä.

Pykälän 2 momentin mukaan hallituksessa on läsnäolo- ja puheoikeus tieteellisten toimikuntien, strategisen tutkimuksen neuvoston ja tutkimusinfrastruktuurikomitean puheenjohtajilla. Läsnäolo-oikeutta on perusteltu tiedonkulun ja Akatemian työn yhteensovittamisen edistämiseksi (HE 25/2014 vp, s.15). Hallintoviraston rakennetta ja Akatemian toimielinten tehtäviä on sittemmin muutettu tavalla, joka turvaa hallituksen, muiden toimielimien ja hallintoviraston välistä tiedonkulkua monipuolisesti, eikä puheenjohtajien läsnäolo- ja puheoikeutta hallituksen kokouksissa voida pitää tiedonkulun kannalta ratkaisevana.

Suomen Akatemian toimielinten keskinäisiä suhteita on muutettu viimeksi vuonna 2018 (laki Suomen Akatemiasta annetun lain muuttamisesta 213/2018; HE 2/2018 vp). Toimielinten suhteita on selkiytetty erityisesti niin, että hallituksen työtä on painotettu laajakantoisiin ja periaatteellisesti merkittäviin kysymyksiin. Toimikuntien, strategisen tutkimuksen neuvoston ja tutkimusinfrastruktuurikomitean sekä tarpeen mukaan asetettavien jaostojen tehtävänä on sen sijaan valita rahoitettavat hankkeet Akatemian hallituksen päättämien periaatteiden mukaisesti. Toimielinten tehtäväkentät ovat siten jossain määrin eriytyneempiä kuin aiemmin. On myös tarpeen välttää luottamushenkilöiden päällekkäisiä rooleja eri toimielimissä.

Vuonna 2014 voimaan tulleen lainmuutoksen (laki Suomen Akatemiasta 482/2014; HE 25/2014 vp) yhteydessä Akatemiaan perustettiin viraston johtosäännön muutoksella tutkimusjohtoryhmä, jonka jäseneksi kutsuttiin toimielinten puheenjohtajat ja viraston toimiva johto. Tutkimusjohtoryhmän tehtäväksi tuli tukea erityisesti tutkimusrahoitukseen liittyvien kysymysten valmistelua hallituksen kokouksia varten. Akatemian hallintoviraston organisaatiouudistuksen myötä Akatemia on suunnitellut tutkimusjohtoryhmän korvaamista tutkimuspoliittisella yhteistyöryhmällä, jonka tehtäväksi tulee tukea hallitusta toimielinten työn yhteensovittamisessa. Yhteistyöryhmä tarjoaa myös hallituksen, toimikuntien, strategisen tutkimuksen neuvoston ja tutkimusinfrastruktuurikomitean jäsenille mahdollisuuden vapaaseen ajatustenvaihtoon. Organisaatiouudistuksessa toimielinten työn yhteensovittamista ja tiedonkulkua on vahvistettu myös hallintoviraston virkarakenteessa niin, että kunkin toimielimen asioiden valmistelua ja koordinaatiota varten on perustettu pääsihteerin virka.

Pykälän 3 momentin mukaan Akatemian pääjohtaja vastaa hallituksessa käsiteltävien asioiden valmistelusta, esittelystä ja toimeenpanosta.

Tieteelliset toimikunnat

Suomen Akatemiasta annetun lain 5 §:n (213/2018) 1 momentin mukaan Akatemiassa on valtioneuvoston asetuksella säädettävät tieteelliset toimikunnat, joiden tehtävänä on myöntää rahoitusta tieteelliseen tutkimukseen ja tutkimusedellytysten kehittämiseen sekä niiden hyödyntämiseen, seurata rahoituksen vaikuttavuutta ja tuloksellisuutta, suunnitella tutkimuksen edistämistoimintaa yhdessä Akatemian muiden toimielinten kanssa sekä muulla tavoin toimia siten kuin johtosäännössä tarkemmin määrätään.

Pykälän 2 momentin mukaan valtioneuvosto nimittää tieteellisiin toimikuntiin kolmeksi vuodeksi kerrallaan puheenjohtajan ja enintään 10 muuta jäsentä. Toimikunta valitsee keskuudestaan ensimmäisen ja toisen varapuheenjohtajan. Toimikunnissa tulee olla monipuolinen ja korkeatasoinen tieteellinen asiantuntemus. Samaa henkilöä ei voida määrätä toimikunnan jäseneksi kahdeksi toimikaudeksi peräkkäin. Sama henkilö voidaan määrätä puheenjohtajaksi ja jäseneksi enintään kahdeksi toimikaudeksi peräkkäin, jos hän toimii puheenjohtajana toisen näistä kausista.

Pykälän 3 momentin mukaan ennen toimikuntien asettamista on kuultava korkeakouluja, keskeisiä valtion tutkimuslaitoksia, tutkimus- ja kehittämistyötä edustavia viranomaisia ja yhteisöjä, keskeisiä tieteellisiä seuroja ja tiedeakatemiaita.

Opetus- ja kulttuuriministeriö pyytää ehdotuksia Suomen Akatemian tieteellisten toimikuntien jäseniksi korkeakouluilta, valtion tutkimuslaitoksilta, ministeriöiltä, tieteellisiltä seuroilta ja tiedeakatemiailta. Ehdokkaista pyydetään esittämään tieteelliset ansiot, tiedehallinnon tuntemus sekä muut mahdolliset tehtävän kannalta keskeiset ansiot. Toimielimiin ei nimitetä korkeakoulujen rehtoreita tai toimitusjohtajia, korkeakoulujen tai tutkimuslaitosten hallitusten tai johtoryhmien puheenjohtajia tai jäseniä eikä tutkimuslaitosten pääjohtajia tai näihin rinnastettavia. Esitystä laadittaessa ministeriö kiinnittää erityistä huomiota siihen, että toimikunnissa on mahdollisimman monipuolinen ja korkeatasoinen tieteellinen asiantuntemus, kokemusta kansainvälisestä tutkimusyhteistyöstä sekä suomalaisen tutkimusjärjestelmän ja yleisen tiedepolitiikan tuntemus. Esityksestä laadittaessa otetaan myös huomioon sukupuolten tasapuolinen edustus samoin kuin maan eri osien edustus ja erilaisten tutkimusorganisaatioiden edustus.

Suomen Akatemiasta annetun valtioneuvoston asetuksen (979/2009) 1 §:n (280/2018) mukaan Akatemiassa on kolme tieteellistä toimikuntaa: 1) biotieteiden, terveyden ja ympäristön tutkimuksen toimikunta; 2) kulttuurin ja yhteiskunnan tutkimuksen toimikunta; ja 3) luonnontieteiden ja tekniikan tutkimuksen toimikunta. Nykyiset toimikunnat on nimitetty toimikaudeksi 1.1.2022–31.12.2024. Uudet toimikunnat on nimitetty kaudeksi 1.1.2025–31.12.2027.

Tutkimusinfrastruktuurikomitea

Suomen Akatemiasta annetun lain 5 a §:n (482/2014) mukaan Akatemiassa on tutkimusinfrastruktuurikomitea, jonka tehtävänä on 1) seurata ja kehittää kansallista ja kansainvälistä tutkimusinfrastruktuuritoimintaa; 2) tehdä esitys Akatemian hallitukselle tutkimusinfrastruktuurien pitkän aikavälin suunnitelmasta; 3) päättää tutkimusinfrastruktuurihankkeiden valinnasta ja vastata hankkeiden seurannasta; sekä 4) huolehtia muista Akatemian hallituksen osoittamista tutkimuksen infrastruktuuritehtävistä. Akatemian hallitus nimittää opetus- ja kulttuuriministeriötä kuultuaan tutkimusinfrastruktuurikomitean puheenjohtajan ja jäsenet. Puheenjohtajalta ja jäseniltä edellytetään, että heillä on monipuolisesti kokemusta tutkimus- ja innovaatiojärjestelmän organisaatioiden toiminnasta sekä tutkimusinfrastruktuurien merkityksen tuntemusta ja että he ovat tunnustettuja tutkijoita tai tiedepolitiikan asiantuntijoita. Suomen Akademia kokoaa oman käytäntönsä mukaisesti ehdotuksia tutkimusinfrastruktuurikomitean jäseniksi, jotka edustavat yliopistoja, ammattikorkeakouluja, tutkimuslaitoksia, tieteellisiä toimikuntia, ministeriöitä ja muita tutkimusrahoittajia. Kokoonpanon suunnittelussa huomioidaan sekä riittävä jatkuvuus että tahojen edustajuuden vuorottelu. Akatemian hallitus päättää komitean jäsenten määrästä. Akademia nimittää jäsenet enintään kolmen vuoden toimikaudeksi. Nykyinen tutkimusinfrastruktuurikomitea on nimitetty kaudeksi 1.7.2022–20.6.2025 ja se koostuu viidestätoista jäsenestä, pysyvästä asiantuntijasta, puheenjohtajasta ja varapuheenjohtajasta.

Tutkimusinfrastruktuurikomitean työtä tukee Akatemiassa toimiva neljän henkilön sihteeristö. Muista Akatemian toimielimistä poiketen tutkimusinfrastruktuurikomitean puheenjohtajistoon kuuluu Akatemian ja ministeriön virkahenkilöitä. Komitean jäsenenä on korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten korkeimmassa asemassa olevia päätöksentekijöitä sekä ministeriöiden edustajia. Tämä poikkeaa sekä Akatemian tieteellisten toimikuntien että verrokkimaiden järjestelyistä.

Tutkimusinfrastruktuurikomitean (TIK) nostamista Suomen Akatemian lakisääteiseksi toimielimeksi edelsi ad hoc -tyyppinen tutkimusinfrastruktuuriasioiden hoitamisen malli. Ensimmäinen kansallinen tutkimusinfrastruktuurien tiekartta julkaistiin vuonna 2009. Joulukuussa 2011 Suomen Akatemia perusti tutkimusinfrastruktuurien asiantuntijaryhmän opetus- ja kulttuuriministeriön toimeksiannosta. Valtioneuvoston vuonna 2013 tekemän tutkimuslaitosten ja tutkimusrahoituksen kokonaisuudistuksen yhteydessä lakia Suomen Akatemiasta muutettiin ja samassa yhteydessä perustettiin tutkimusinfrastruktuurikomitea syksyllä 2014.

Tutkimusinfrastruktuurikomitean tehtäviin kuuluu muun muassa rahoittaa valtion talousarvion varojen puitteissa tutkimusinfrastruktuurihankkeita. Kolmivuotisen toimikautensa aikana TIK mm. toimeenpanee strategiaa, arvioi ja tekee päätökset tutkimusinfrastruktuurien hankerahoituksen hauista sekä valmistelee, arvioi ja tekee tiekarttahaun päätökset.

Kansallisten tutkimusinfrastruktuurien strategia, tiekartta ja sen toimenpiteet antavat suuntaa niin TIKin kuin tutkimusinfrastruktuurien kansallisen ekosysteemin pitkäjänteiselle kehittämiselle. Kansallisten tutkimusinfrastruktuurien tiekartta sisältää Suomelle merkittäviä tutkimusinfrastruktuureja. Vuosina 2021–2024 tiekartalla on 29 eri tieteenaloilla toimivaa tutkimusinfrastruktuuria.

Tutkimusinfrastruktuurikomitean rahoitus jakaantuu kansainvälisille tutkimusinfrastruktuureille maksettaviin jäsenmaksuihin ja hankerahoitukseen, jota TIK myöntää tutkimusinfrastruktuurien rakentamiseen tai päivittämiseen. TIK on pyrkinyt toteuttamaan rahoitushaun joka toinen vuosi. TIKin rahoitusvolyymi on pysynyt vuosittain samana, mutta sitä on käytetty eri vuosien hakuihin eri tavoin. TIKin rahoitus on kattanut noin 10 % sen rahoittamien tutkimusinfrastruktuurien rahoituksesta. TIKin hankerahoitus on ollut noin 20 miljoonaa euroa vuosittain. Vuonna 2020 TIK sai kertaluontoista lisärahoitusta 20 miljoonaa euroa infrastruktuureihin yhteistyöalustoina elinkeinoelämän kanssa. Vuosina 2021 ja 2022 TIKin rahoituksena on jaettu 45 miljoonaa euroa Suomen Akatemian vastuulle tulleesta EU:n elpymis- ja palautumistukivälineen rahoituksesta, joka on käytetty paikallisten infrastruktuurien tukemiseen ja kansallisten tutkimusinfrastruktuurien rahoituksessa vihreän ja digitaalisen siirtymän tukemiseen.

Suomen tutkimusinfrastruktuuritoiminta kytkettiin tutkimusinfrastruktuurikomitean perustamisella tiiviisti eurooppalaiseen tutkimusinfrastruktuuritoimintaan. Yhteistyötä tehdään politiikkatasolla esimerkiksi eurooppalaisten tutkimusinfrastruktuurien strategiafoorumissa (ESFRI), minkä lisäksi suomalainen tutkimusyhteisö osallistuu usean eurooppalaisen tutkimusinfrastruktuurin toimintaan.

Ennen TIKin perustamista tutkimusinfrastruktuurien rahoituspäätökset tehtiin pääasiassa opetus- ja kulttuuriministeriössä. Ministeriöllä tai muullakaan taholla ei ollut kokonaiskuvaa tutkimusinfrastruktuureista ja niiden rahoitustarpeesta. TIKin perustamisen myötä siirryttiin rahoitushakemusten vertaisarviointiin, mikä on tehnyt rahoituksen jakamisesta tasa-arvoisempaa, mutta ennen kaikkea kehittänyt rakenteellisesti koko

tutkimusinfrastruktuurikenttää. TIK on myötävaikuttanut myös tutkimusta tekevien organisaatioiden tutkimusinfrastruktuurien kehittämisen pitkäjänteisyyteen.

Tutkimusinfrastruktuurikomitean toiminnasta on tehty arviointi ([Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2023:12](#)), jossa tarkastellaan TIKin toimintaa vuosina 2014–2023. Arvioinnin mukaan komitea on vakiinnuttanut paikkansa tutkimusinfrastruktuurien rahoittajana ja kokonaisuuden strategisena kehittäjänä. Komitea on täyttänyt hyvin tehtävänsä seurata ja kehittää kansallista ja kansainvälistä tutkimusinfrastruktuuritoimintaa ja toiminta on jatkuvasti kehittynyt. Kehittämisehdotuksiksi nostetaan muun muassa tutkimusinfrastruktuuritoiminnan rahoituksen vahvistamisen ja jäsenistön työn keskittämisen entistä vahvemmin strategiseen suunnitteluun. Arvioinnissa ei noussut esille TIKin tehtävien tai toiminnan rakenteellisesti merkittäviä muutostarpeita, mutta sen mukaan toimintaa on edelleen kehitettävä. Arvioinnissa kiinnitettiin huomiota TIKin korkean johtotason kokoonpanoon ja arvioitiin TIKin ajankäytöstä kuitenkin huomattavan osan kohdentuvan operatiivisen tason infrastruktuurikohtaiseen päätöksentekoon, joka edellyttää yksityiskohtaista asiantuntemusta. TIKin kokoonpanon ja käytännön toiminnan katsottiin arvioinnissa siten olevan osittain keskenään ristiriidassa.

Strategisen tutkimuksen neuvosto

Suomen Akatemian yhteydessä toimii strategisen tutkimuksen neuvosto, jonka tehtävänä on rahoittaa pitkäjänteistä ja ohjelmamuotoista tutkimusta, joka tuottaa ratkaisuja merkittäviin suomalaisen yhteiskunnan haasteisiin. Suomen Akatemiasta annetun lain 5 b §:n (482/2014) 1 momentin mukaan strategisen tutkimuksen neuvoston tehtävänä on: 1) tehdä valtioneuvostolle aloite strategisen tutkimuksen keskeisistä teema-alueista ja painopisteistä; 2) päättää strategisen tutkimustoiminnan ohjelmarakenteesta valtioneuvoston teema-alueita ja painopisteitä koskevaan päätökseen perustuen; 3) päättää tutkimushankkeiden valinnasta yhteiskunnallisen merkityksen, vaikuttavuuden ja tutkimuksen laadun perusteella; 4) vastata tutkimushankkeiden seurannasta ja vaikuttavuuden arvioinnista.

Pykälän 2 momentin mukaan valtioneuvosto nimittää opetus- ja kulttuuriministeriön esittelystä strategisen tutkimuksen neuvoston jäseniksi puheenjohtajan ja kahdeksan jäsentä. Neuvostossa tulee olla tunnustettuja tutkijoita ja tutkimuksen asiantuntijoita, jotka edustavat tutkimuksen käyttäjiä. Lisäksi neuvostossa tulee olla kokemusta laajoista hallinnon tai elinkeino- ja muun työelämän taikka tutkimuksen muutosten johtamisesta. Pykälän 3 momentin mukaan neuvoston jäsenet nimitetään enintään kolmen vuoden määräajaksi ja enintään kolmen vuoden jatkokaudeksi.

Nykyinen strategisen tutkimuksen neuvosto on nimitetty toimikaudeksi 1.1.2022–31.12.2024. Uusi strategisen tutkimuksen neuvosto on nimitetty kaudeksi 1.1.2025–31.12.2027.

Hallintovirasto

Suomen Akatemiasta annetun lain 8 §:n (213/2018) Akatemiassa on hallintovirasto, joka hoitaa Akatemian, sen tieteellisten toimikuntien, tutkimusinfrastruktuurikomitean ja strategisen tutkimuksen neuvoston hallintoa sekä vastaa asioiden valmistelusta, päätösten esittelystä ja toimeenpanosta. Hallintovirasto ratkaisee lisäksi asiat, jotka koskevat hallintovirastoa tai toimielinten päätöksiin liittyviä vähäisiä muutoksia.

Suomen Akatemian hallitus päätti 5.6.2023 Akatemian strategiasta vuoteen 2030 asti. Strategian mukaan Akatemiassa tulee olla ajanmukainen organisaatio. Suomen Akatemian pääjohtaja käynnisti 18.9.2023 strategian pohjalta organisaatiouudistuksen projektin. Projektin tehtäväksi annettiin selvittää hallintoviraston organisaatorakenteen ja johtamisjärjestelmän

uudistamisvaihtoehdot, laatia 31.12.2023 mennessä ehdotus uudeksi rakenteeksi ja johtamisjärjestelmäksi sekä suunnitella siirtymä valittuun rakenteeseen ja johtamisjärjestelmään niin, että uusi organisaatio on voimassa 1.9.2024.

Hallintoviraston organisaatorakenteessa ennen syksyn 2024 organisaatiouudistusta viraston noin 140 työntekijää oli jaettuna 11 vastuualueeseen. Kaksi vastuualuetta toimi pääjohtajan alaisuudessa, viisi tutkimusasioista vastaavan ylijohdajan alaisuudessa ja neljä hallinnosta vastaavan ylijohdajan alaisuudessa. Vastuualueiden esihenkilöinä olivat johtajat. Akatemian arvion mukaan vanhalla organisaatorakenteella ja siihen kytkeytyvällä johtamisjärjestelmällä päätöksenteko hallintovirastossa oli hidasta ja monipolvista, osin siksi, että johtamistasoja oli useita eivätkä linjajohtamiseen ja horisontaaliseen yhteistyöhön liittyvät vastuut olleet riittävän selkeitä. Rakenne ei tukenut riittävästi toiminnan tuloksellisuuden ja tarkoituksenmukaisuuden seuranta ja tarjosi vain niukasti välineitä strategisten tavoitteiden tehokkaaseen toimeenpanoon. Erityisesti toiminnanohjauksen ja suunnittelun osalta roolien ja vastuiden määrittely oli puutteellista eikä rajapintoja ollut riittävästi tunnistettu.

Uudistetussa organisaatorakenteessa hallintoviraston toimintaa johtaa pääjohtaja. Hallintovirastossa on kolme yksikköä: rahoitushakujen yksikkö, vaikuttavuuden ja tiedepolitiikan yksikkö sekä toiminnanohjauksen yksikkö, joissa on johtaja. Yksiköt jakautuvat ryhmiin.

Tutkijantehtävät

Suomen Akatemiasta annetun lain 9 §:n 1 momentin mukaan Akatemia myöntää rahoitusta yliopistoille, tutkimuslaitoksille ja muille tahoille akatemiaprofessorien, akatemiatutkijoiden ja muiden tutkijoiden palkkausta varten. Pykälän 2 momentin mukaan akatemiaprofessorien ja akatemiatutkijoiden tutkijantehtävää koskevaan hakemukseen tulee liittää sitoumus, jossa työnantaja sitoutuu rahoituksen ehtoihin. Pykälän 3 momentin mukaan työnantaja ei saa Suomen Akatemian rahoituksella toimivan tutkijan työsuhteessa menetellä tavalla, joka voi vaarantaa tutkimuksen tai opetuksen vapautta. Sen lisäksi, mitä työsopimuksen irtisanomisesta säädetään työsopimuslain (55/2001) 7 luvussa ja sen purkamisesta lain 8 luvussa, Akatemian rahoituksella toimivan tutkijan työsopimusta ei saa irtisanoa tai purkaa perusteella, johon vetoaminen loukkaisi tutkimuksen tai opetuksen vapautta.

Mainitut säännökset kytkeytyivät vahvasti vuonna 2010 voimaan tulleeseen yliopistouudistukseen. Suomen Akatemiasta annettua lakia koskeneessa hallituksen esityksessä (HE 27/2009 vp) todettiin, että Akatemia tulisi rahoittamaan akatemiaprofessorin ja akatemiatutkijan -nimikkeisiä tutkijantehtäviä, joiden haltijat olisivat työsuhteessa asianomaiseen yliopistoon tai muuhun tutkimuksen suoritusorganisaatioon. Tutkijantehtäviin liittyvät haku- ja valintaprosessit samoin kuin tehtävien toimenkuvat säilyisivät entisellään. Tutkimusviroissa siirtymävaiheessa olevien siirtyminen uusimuotoisiin tehtäviin turvattaisiin. Suomen Akatemian tutkimusvirkajärjestelmää koskevat muutokset turvasivat tämän järjestelmän säilymisen ja tulevan kehittymisen niin, että sen olennaiset piirteet, joilla tutkimuksen korkea taso turvataan, säilyivät. Toisaalta muutokset sopeuttivat Akatemian tutkijajärjestelmän uuteen toimintaympäristöön, joka Suomeen yliopistouudistuksen myötä oli syntymässä. Akatemiaprofessorit ja akatemiatutkijat olivat oikeudellisesti yhdenvertaisessa asemassa muiden samassa tutkimuksen suoritusorganisaatiossa toimivien tutkijoiden kanssa. Työnantajavastuun poistaminen Suomen Akatemialta sekä akatemiaprofessoreiden ja akatemiatutkijoiden virkojen muuttaminen Akatemian rahoitusinstrumentiksi myös selkeytti valtion talousarviota.

Akatemiaprofessorin ja akatemiattutkijoiden rahoitus on nykyisin vakiintunut osaksi Suomen Akatemian rahoitusinstrumentteja, eikä niiden mainitseminen laissa ole enää tarpeellista. Akatemian tutkijatehtävissä toimiviin sovelletaan samaa lainsäädäntöä, samoja työehtosopimuksia ja samoja sääntöjä kuin muihinkin työnantajan palveluksessa oleviin.

3 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on selkeyttää Suomen Akatemian hallinnollisia rakenteita, vahvistaa Akatemian hallituksen strategista työskentelyä sekä tukea Akatemian toimintaa niin, että se vastaa paremmin tutkimuksen tekemisen viimeaikaisiin muutoksiin ja pystyy reagoimaan joustavammin tutkimusrahoituskentän tarpeisiin ja muutoksiin. Esityksen tavoitteena on lisäksi varmistaa, että Suomen Akatemian myöntämällä tutkimusrahoituksella tehtävä tutkimus ja sen tulokset eivät päätyisi käyttöön, joka vaarantaa Suomen huoltovarmuuden, kriisivalmiuden tai turvallisuuden.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan selkeytettäväksi Akatemian hallinnon rakenteita muuttamalla nykyinen tutkimusinfrastruktuurikomitea tutkimusinfrastruktuuritoimikunnaksi, jonka tehtävät ja nimittämiskäytännöt vastaisivat Akatemian muiden toimikuntien tehtäviä ja nimittämiskäytäntöjä. Akatemian hallituksen strategisen työskentelyn vahvistamiseksi toimikuntien, tutkimusinfrastruktuurikomitean ja strategisen tutkimuksen neuvoston puheenjohtajien läsnäolo- ja puheoikeus hallituksessa poistettaisiin. Vuonna 2010 voimaan tulleen yliopistouudistuksen siirtymävaiheeseen kytkeytyneet Suomen Akatemian tutkimusvirka järjestelmän jatkuvuutta turvanneet säännökset akatemiaprofessorien ja akatemiattutkijoiden palkkauksesta kumottaisiin. Lisäksi lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan tutkimuksen ja tutkimusedellytysten rahoittamista sekä kansainvälistä yhteistyötä koskevien Akatemian tehtävien hoitaminen ei saa olla ristiriidassa Suomen kansallisen turvallisuuden, Suomen kansainvälisten velvoitteiden tai Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan kanssa. Lakiin ehdotetaan lisäksi eräitä muita, lähinnä teknisluonteisia täsmennyksiä.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

Taloudelliset vaikutukset

Esityksellä ei ole merkittäviä todennettavissa olevia valtiontaloudellisia vaikutuksia. Suomen Akatemian hallinnon rakenteiden selkeyttämisellä Akatemian toiminta tehostuisi. Luottamuselintoiminnan yhtenäistämisestä ja tutkimuksen turvallisuuteen liittyvästä riskienhallinnasta voi aiheutua vähäisiä kustannuksia Suomen Akatemialle. Tutkimusinfrastruktuuritoimikunnan jäsenille maksettaisiin Suomen Akatemiasta annetun valtioneuvoston asetuksen 2 §:n mukaisesti opetus- ja kulttuuriministeriön vahvistama kuukausipalkkio, kuten muidenkin toimikuntien jäsenille. Nykyisen tutkimusinfrastruktuurikomitean jäsenille ei ole maksettu palkkioita.

Yhteiskunnalliset vaikutukset

Tutkimusinfrastruktuurikomitean muuttaminen tutkimusinfrastruktuuritoimikunnaksi, jonka tehtävät ja nimittämiskäytännöt vastaisivat Akatemian muiden toimikuntien tehtäviä ja nimittämiskäytäntöjä, vahvistaisi tiedeyhteisön ja pienentäisi Suomen Akatemian ja opetus- ja kulttuuriministeriön roolia tutkimusinfrastruktuurien rahoituksessa ja kehittämisessä.

Yhtenäinen nimittämiskäytäntö selkeyttäisi prosesseja, joilla tiedeyhteisön edustajia tavoitellaan luottamuselinten jäseniksi sekä vähentäisi osaltaan jääviysongelmia, kun edustajat eivät olisi organisaatioidensa ylintä johtoa. Akatemian hallinnon rakenteita selkeyttämällä Akatemia voi vastata entistä paremmin tutkimuksen tekemisen viimeaikaisiin muutoksiin ja reagoida joustavammin tutkimusrahoituskentän tarpeisiin ja muutoksiin.

Lakiin lisättävä säännös Suomen kansallisen turvallisuuden ja kansainvälisten velvoitteiden sekä ulko- ja turvallisuuspolitiikan huomioimisesta vaikuttaisi osaltaan siihen, että Akatemian myöntämällä tutkimusrahoituksella tehtävä tutkimus ja sen tulokset eivät päädy käyttöön, joka vaarantaa Suomen huoltovarmuuden, kriisivalmiuden tai turvallisuuden. Akatemian rooli täydentäisi tutkijoiden ja tutkimusorganisaatioiden roolia tutkimuksen turvallisuuden varmistamisessa.

Vaikutukset Suomen Akatemiaan

Suomen Akatemian rahoituspäätösten pääasiallinen perusta on hakemuksen tieteellinen laatu, jonka arvioivat kansainväliset tutkijajaneelit. Suomen kansallisen turvallisuuden ja kansainvälisten velvoitteiden sekä ulko- ja turvallisuuspolitiikan huomioimista koskeva uusi säännös tukisi Suomen Akatemiaa tutkimusrahoitusta koskevassa päätöksenteossa silloin, kun tieteellisesti ansioituneen hankkeen voidaan arvioida vaarantavan Suomen kansallisen turvallisuuden. Akatemian tulisi tunnistaa mahdolliset riskit ja uhat etukäteen ja huolta aiheuttaville tutkimushankkeille tulisi tehdä riskinarviointi, joka on suhteutettu niiden riskiprofiiliin. Ulkomaisten kumppanien kanssa tehtävissä sopimuksissa tulisi ottaa huomioon kansainväliseen yhteistyöhön liittyvät riskit sekä sisällyttää niihin keskeisiä periaatteita kuten tutkimuksen vapaus.

Akatemian toimikuntien, strategisen tutkimuksen neuvoston ja tutkimusinfrastruktuurikomitean puheenjohtajien puhe- ja läsnäolo-oikeuden poistaminen Akatemian hallituksesta vahvistaisi hallituksen strategista työtä ja vähentäisi luottamushenkilöiden päällekkäisiä rooleja. Suomen Akatemia on suunnitellut nykyisen tutkimusjohtoryhmän korvaamista tutkimuspoliittisella yhteistyöryhmällä, jonka tehtäväksi tulee tukea hallitusta toimielinten työn yhteensovittamisessa. Yhteistyöryhmä tarjoaa myös hallituksen, toimikuntien, strategisen tutkimuksen neuvoston ja tutkimusinfrastruktuurikomitean jäsenille mahdollisuuden vapaaseen ajatustenvaihtoon. Koska Suomen Akatemian 1.9.2024 voimaan tulleella organisaatiouudistuksella on edistetty Akatemian työn yhteensovittamista ja sisäistä tiedonvälitystä, ja koska toimielinten työn yhteensovittamiselle ja yhteiselle keskustelulle on suunniteltu erityistä tutkimuspoliittista yhteistyöryhmää, puhe- ja läsnäolo-oikeuden poistamisella ei arvioida olevan heikentäviä vaikutuksia Akatemian sisäiseen tiedonkulkuun.

Tutkimusinfrastruktuuritoimikunnan muuttaminen toimikunnaksi selkeyttäisi ja yksinkertaistaisi Akatemian hallinnon rakenteita ja tehostaisi Akatemian toimintaa.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

Kansallisten tutkimusinfrastruktuurien rahoittaminen

Jos esitettyjä muutoksia ei tehtäisi, Akatemian organisaatiomuutoksella tavoitellut hyödyt toiminnan tehostamisessa jäisivät pienemmiksi. Akatemian tulisi jatkaa kansallista tutkimusinfrastruktuuritoimintaa lain voimassa olevien säännösten mukaisesti.

Yhtenä vaihtoehtona olisi luopua tutkimusinfrastruktuurikomiteasta ja vastuuttaa tutkimusinfrastruktuurien rahoittaminen nykyiselle kolmelle toimikunnalle. Tieteelliset toimikunnat rahoittavat jo nyt tutkimusinfrastruktuureja. Jos niiden vastuulle siirrettäisiin myös kansallisten tutkimusinfrastruktuurien rahoittaminen, korostuisi tutkimusinfrastruktuurien merkitys Akatemian tutkimusrahoituksessa alakohtaisesti ja kansallisten tutkimuksen infrastruktuurien kokonaisuus hämärtyisi. Kansainvälisesti kilpailukykyisten infrastruktuurien rahoituksesta tehtäisiin päätöksiä tieteenalojen, ei kokonaisuuden tasapainoisen punninnan, perusteella. Kilpaillun tutkimusinfrastruktuurirahoituksen kokonaisvolyyymiä olisi todennäköisesti nostettava, kun tutkimusala tulisi lisäarviointikriteeriksi.

Toisena vaihtoehtona olisi siirtää tutkimusinfrastruktuurien rahoittamisen vastuu pois Suomen Akatemiasta, esimerkiksi tutkimusta tekeville organisaatioille itselleen. Tämä vaihtoehto edellyttäisi rahoituksen siirtämistä tutkimusta tekevien organisaatioiden valtionrahoitukseen. Tällöin olisi käytännössä mahdotonta välttää päällekkäisten tutkimusinfrastruktuurien hankkimista, ja tutkimusinfrastruktuurit, kuten erilaiset laitteistot, voisivat jäädä alihyödynnetyiksi. Näin menetellen myös kansallisen ja kilpailullisen tutkimusinfrastruktuurirahoituksen myöntäminen vaikeutuisi huomattavasti. Akatemialla ei tällöin olisi enää käytössään kokonaisnäkemystä tieteellisen tutkimuksen infrastruktuuritarpeista, minkä lisäksi Suomen osallistuminen eurooppalaisen tutkimusinfrastruktuuriyhteistyöhön hankaloituisi.

Tutkimuksen turvallisuus

Useissa maissa lakitasoisen sääntelyn sijaan on käytetty koko tutkimus- ja innovaatiojärjestelmää koskevia suosituksia tai ohjeita. Näissä maissa kaikki yhteiskunnan sektorit kattava tutkimus- ja kehittämistoiminta on joko yhden ministeriön tai kaikkien ministeriöiden toiminnan kattavan hallinnollisen toimielimen toimivallassa taikka valtion talousarviosta tuleva kilpailtu tutkimusrahoitus jaetaan vain yhden tutkimusrahoittajan kautta. Suomessa tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan toimivalta on jaettu, ja kymmenen ministeriön hallinnonalalla tehdään tutkimusta vähintään yhdessä tutkimuslaitoksessa tai korkeakoulussa. T&K-järjestelmässä hallinnonalojen yhteinen keskustelu tutkimuksen turvallisuudesta on viime aikoina vahvistunut, mutta yhteisten toimintalinjojen sopiminen ja suuntaviivojen tai ohjeistuksen valmistelu ei toistaiseksi ole ollut keskustelujen pääaiheita. Koko T&K-järjestelmän kattavien, yhdessä valmisteltujen ohjeiden tai suositusten tekeminen veisi aikaa.

Jos kansallisen turvallisuuden sekä ulko- ja turvallisuuspolitiikan huomioimisesta ei säädettäisi, Akatemia jatkaisi vastuullista kansainvälisesti vertaisarvioituun tieteelliseen laatuun perustuvaa rahoituspäätöstoimintaa. Esitettyjen muutosten tukemana Akatemia voi kehittää tutkimusrahoituksen myöntöprosessiaan niin, että siinä huomioidaan Suomen kansalliseen turvallisuuteen liittyviä näkökohtia tieteellisen laadun arvioinnin ohella.

Opetus- ja kulttuuriministeriö tulosohjaa Suomen Akatemiaa. Ministeriö ei puutu Akatemian rahoituspäätöksiin eikä ohjaa niitä. Näin ollen kansallisen turvallisuuden huomioimista ei ole perusteltua toteuttaa osana tulosohjausprosessia, vaan tuki turvallisuutta mahdollisesti vaarantavien hankkeiden rahoittamatta jättämiselle on perusteltua lain nojalla antaa suoraan Suomen Akatemialle.

5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot

Tutkimuksen turvallisuus

Muuttunut geopoliittinen tilanne on nostanut viime vuosina esille tutkimuksen turvallisuudesta huolehtimisen, jotta tutkimustoimintaa ei käytetä kansallista turvallisuutta vastaan. Asia on ollut vahvasti esillä niin Euroopan unionissa kuin myös laajemmin samanmielisten kansainvälisten kumppanimaiden kanssa.

Euroopan unionin neuvosto on hyväksynyt toukokuussa 2024 suosituksen tutkimuksen turvallisuuden parantamisesta ([C/2024/3510](#)). Neuvoston suosituksen päätavoitteena on tukea Euroopan komissiota ja unionin jäsenmaita tutkimuksen turvallisuutta koskeviin riskeihin puuttumisessa. Suosituksessa yksilöidään kansainvälisen tutkimusyhteistyön riskejä, jotka liittyvät pääasiassa tutkimustiedon ja -tulosten ei-toivottuun siirtoon, ulkomaiseen vaikuttamiseen sekä eettisiin loukkauksiin. Suositus ei sisällä sitovia määräyksiä vaan siinä annetaan ohjeistusta toimista, joita komissio, jäsenmaat ja tutkimusyhteisö voisivat toteuttaa. Neuvoston suositus sisältää suosituksia tutkimusta rahoittaville organisaatioille. Jäsenmaiden tulee kannustaa näitä organisaatioita varmistamaan, että tutkimuksen turvallisuus on huomioitu tutkimushankkeiden hakuprosessissa. Mahdolliset riskit ja uhat tulisi tunnistaa etukäteen ja huolta aiheuttaville tutkimushankkeille tulisi tehdä riskinarviointi, joka on suhteutettu niiden riskiprofiiliin. Ulkomaisten kumppanien kanssa tehtävissä sopimuksissa tulisi ottaa huomioon kansainväliseen yhteistyöhön liittyvät riskit sekä sisällyttää niihin keskeisiä periaatteita kuten tutkimuksen vapaus. Tutkimusta rahoittavilla organisaatioilla tulisi myös olla käytössään riittävästi tutkimuksen turvallisuuteen liittyvää asiantuntemusta ja osaamista.

Neuvoston suosituksessa tutkimuksen turvallisuudella tarkoitetaan seuraavien riskien ennakointia ja hallintaa: a) kriittisen tietämyksen ja teknologian ei-toivottu siirto, joka voi vaikuttaa unionin ja sen jäsenvaltioiden turvallisuuteen, esimerkiksi jos niitä käytetään sotilaallisissa tai tiedustelutarkoituksissa kolmansissa maissa; b) sellainen haitallinen vaikuttaminen tutkimukseen, jossa kolmannet maat tai kolmansiin maihin sijoittautuneet toimijat voivat käyttää tutkimusta muun muassa disinformaation levittämisen välineenä tai itsesensuurin aikaansaamiseksi opiskelijoiden ja tutkijoiden keskuudessa, mikä haittaa akateemista vapautta ja hyvää tieteellistä käytäntöä unionissa; c) eettisten normien tai hyvän tieteellisen käytännön loukkaukset, joissa tietämystä ja teknologiaa käytetään perussopimuksissa määriteltyjen unionin arvojen ja perusoikeuksien tukahduttamiseen tai heikentämiseen tai niiden loukkaamiseen.

Euroopan komissio on laatimassa vuoden 2025 aikana katsauksen tutkimuksen turvallisuuden toimeenpanosta EU:ssa ja sen jäsenvaltioissa. Komissio tulee keräämään katsauksen tueksi perustiedot kunkin jäsenvaltion nykyisistä ja suunnitelluista politiikoista, toimenpiteistä ja aloitteista tutkimuksen turvallisuuden edistämisessä.

G7-maat (Italia, Japani, Kanada, Ranska, Saksa, Iso-Britannia ja Yhdysvallat) ovat määritelleet yhteiset arvot ja periaatteet tutkimuksen turvallisuudelle ja hyvälle tieteelliselle käytännölle (G7 Best Practices for Secure and Open Research, February 2024). G7-maat sitoutuvat edistämään kansainvälistä tutkimusyhteistyötä ja toteavat, että tutkimuksen avoimuus ja turvallisuus eivät ole ristiriidassa vaan täydentävät ja vahvistavat toisiaan. G7-maat ovat määritelleet suosituksia tutkimuksen turvallisuuden hyvistä käytännöistä, jotka koskevat ministeriöitä, tutkimusrahoittajia, tutkimusorganisaatioita ja tutkijoita, joiden tulee varmistaa tutkimuksen turvallisuus yhdessä ja erikseen. Tutkimusrahoittajien tulisi käydä asiasta vuoropuhelua ministeriöiden ja tutkimusyhteisön kanssa. Tutkimusrahoittajien tulisi painottaa tomissaan tutkimusaloja, jotka ovat erityisen riskialttiita. Rahoittajien tulisi varmistaa ohjeistuksellaan, että rahoituksen hakijat huomioivat tutkimuksen turvallisuuden riskit hakemuksissaan. Hakemusten arvioinnissa rahoittajien tulee punnita riskejä suhteessa hakemuksen tieteellisiin ansioihin. Rahoittajat voivat myös harkita toimenpiteitä riskien vähentämiseksi, joita voi olla esimerkiksi tarvittavan koulutuksen, suunnitelmien tai datanhallinnan edellyttämistä

määrätyissä tapauksissa. Rahoittajat voivat myös edistää riskien vähentämistoimien leviämistä tutkimusyhteisössä.

Science Europe on eurooppalainen organisaatio, jossa on edustettuna 40 tieteellisen tutkimuksen rahoitusorganisaatiota 29 Euroopan maasta. Suomen Akatemia on Science European jäsen ja osallistuu sen työryhmien toimintaan. Science Europe on perustamassa tutkimuksen turvallisuuden työryhmää, ja Akatemia on ollut mukana sen suunnittelussa.

Ruotsi

Ruotsissa on Suomen Akatemiaa vastavan tutkimusrahoittajan tiedeneuvoston (Vetenskapsrådet) asetukseen lisätty vuonna 2022 uusi sen tehtävää koskeva pykälä ([2009/975](#)). Tämän uuden pykälän mukaan tiedeneuvoston tulee ottaa toiminnassaan huomioon Ruotsin ulko-, turvallisuus- ja puolustuspoliittiset intressit.

Tanska

Tanska on vuonna 2022 linjannut kansainvälisen tutkimus- ja innovaatiotoiminnan suositukset (Udvalg om retningslinjer for internationalt forsknings- og innovationssamarbejde). Linjaukset valmisti Tanskan korkeakoulu- ja tiedeministeriön puheenjohtama komitea, jossa olivat edustettuina kaikki Tanskan kahdeksan yliopistoa, muut korkeakoulut (Professionshøjskoler) sekä ministeriön alaiset kolme tutkimusrahoittajaa. Linjauksissa todetaan, että kansainvälisessä yhteistyössä on oltava erityisen huolellinen silloin, kun tutkimuspartnerit tulevat erilaiset arvot jakavasta maasta. Tällaiset maat rikkovat joko YK:n ihmisoikeusjulistusta, oikeusvaltioperiaatetta, akateemista vapautta tai yksilön ja organisaation itsenäisyyttä suhteessa valtioon. Tanska ei listaa maita suoraan, vaan viittaa esimerkiksi akateemisen vapauden indeksiin ([Academic Freedom Index](#)) ja oikeusvaltioindeksiin (WJP Rule of Law Index). Sekä korkeakoulut että tutkimusrahoittajat noudattavat kansainvälisen tutkimus- ja innovaatiotoiminnan yhteistyön suosituksia. Tanskan korkeakoulu- ja tiedeministeriöllä on toimivalta T&K-järjestelmässä ohjata sekä korkeakouluja että tutkimuslaitoksia (GTS-institutterne). Ministeriö ohjaa myös tutkimusrahoittajia. Kun käytännössä koko julkinen tutkimusjärjestelmä on yhden ministeriön ohjaus- ja rahoitusvastuulla, ministeriön johdolla yhdessä valmisteltuihin suosituksiin sitoutuminen on toistaiseksi tapahtunut ilman lainsäädäntöä.

Alankomaat

Alankomaissa Suomen Akatemiaa vastaava tutkimusrahoittaja NWO (De Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek) oli mukana kirjoittamassa Alankomaiden tutkimuksen turvallisuuden ohjeistuksia. NWO toimeenpanee linjauksia omassa toiminnassaan. Tutkimuksen turvallisuudesta huolehtiminen on aloitettu perehdyttämällä niin tutkimusrahoituksen henkilökunta kuin NWO:n yhteydessä toimivien yhdeksän tutkimusinstituutin henkilökunta. Perehdytystarkoituksiin on perustettu kaksi tiimiä, minkä lisäksi hyödynnetään kansallista, kaikkia ministeriöitä palvelevaa tutkimuksen turvallisuuden kontaktipistettä (Contact Point of Knowledge Security). NWO edellyttää kaikilta rahoituksenhakijoilta sitoutumista kansallisiin tutkimuksen turvallisuuden ohjeisiin. Ohjeistuksen mukaan vastuu riskien tunnistamisesta ja niihin varautumisesta on rahoitusta hakevalla organisaatiolla. Korkeakouluilla on lisäksi vahva vastuu turvallisuuden huomioimisesta niiden autonomian perusteella. Jos hakija ja hänen työnantajansa eivät pysty osoittamaan hakemuksen tai hankkeen täyttävän tutkimuksen turvallisuuden vaatimuksia, tämä vaikuttaa hakemuksen rahoittamiseen tai hankkeen rahoitukseen.

Japani

Japanissa on teknologisen osaamisen omavaraisuuden ja talouden kilpailukyvyn turvaamiseksi säädetty taloudellisen turvallisuuden laki (Act on the Promotion of Ensuring National Security through Integrated Implementation of Economic Measures, Act No. 43 of May 18, 2022), joka velvoittaa tutkijoita ottamaan huomioon turvallisuuteen liittyvät näkökohdat tutkimustyössään ja muussa toiminnassaan. Tutkijoiden on noudatettava hyvää tieteellistä käytäntöä ja tehtävä sekä riskianalyysi että avoimista lähteistä kumppaneiden taustojen selvitys. Riskitasoille on omat toimenpiteensä. Valtion T&K-rahoitusta saavat yritykset ja heidän kumppaninsa joutuvat aktiivisesti estämään teknologisen tiedon vuotamista sekä turvaamaan liikesalaisuudet Japanin talouden turvaksi aiempaa voimallisemmin. Näin on toimittava erityisesti teknologioissa, joissa Japani tähtää teknologisen edelläkävijyyden vahvistamiseen tai hankkimiseen. Laki ei suoraan mainitse tutkimusrahoittajia, mutta lain myötä tutkimusrahoittajat ovat kiristäneet omia ohjeistuksiaan tutkimuksen turvallisuudesta erityisesti kriittisten teknologioiden rahoituksessa. Esimerkiksi elinkeino-, kauppa- ja teollisuusministeriön (Ministry of Economy, Trade and Industry) alainen tutkimusrahoittaja New Energy and Industrial Technology Development Organization (NEDO) listaa selkeästi, mitä osaamisen siirtämisen muotoja tutkimuksen turvallisuuden varmistamisen kokonaisuus koskee. Näitä ovat esimerkiksi tutkimusalaan kuuluvat kuvat ja suunnitelmat, manuaalit, näytteet ja prototyypit jo luonnosvaiheessa, teknisissä asioissa opastaminen ja koulutus. Jos NEDolta rahoitusta saavassa hankkeessa rikotaan tutkimuksen turvallisuutta, rahoitus peritään joko osittain tai kokonaan takaisin.

Tutkimusinfrastruktuurien kansallinen hallinnointi

Ruotsi

Suomen Akatemian vastaava tutkimusrahoittaja Ruotsissa on tiedeneuvosto (Vetenskapsrådet). Tiedeneuvosto on Ruotsin suurin valtiollinen tutkimusrahoittaja, joka toimii opetus- ja tutkimusministeriön alaisuudessa, ja jakaa tutkimukseen noin 7 miljardia Ruotsin kruunua (noin 600 miljoonaa euroa) vuosittain. Tiedeneuvoston kokonaisrahoituksesta noin kolmannes kohdentuu tutkimusinfrastruktuureille (noin 170 miljoonaa euroa). Tästä rahoituksesta merkittävä osa menee uuden eurooppalaisen neutronikiihdyttimen (European Spallation Source, ESS) rakentamiseen ja synkrotronisäteilytutkimuskeskuksen (MAX IV) ylläpitämiseen. Tiedeneuvosto rahoittaa yhteensä noin 60 tutkimusinfrastruktuuria, johon sisältyy sekä kansallisesti merkittävät tutkimusinfrastruktuurit, että osallistuminen kansainvälisiin tutkimusinfrastruktuureihin.

Tiedeneuvostossa on kolme tieteellistä toimikuntaa (ämnesråd), yksi toimikunta (råd) ja neljä komiteaa (kommittee). Nämä vastaavat tutkimusrahoituksen kohdentamisesta sekä seuraavat ja arvioivat tutkimusta omilla aihealueillaan. Tieteelliset toimikunnat ovat lääketieteen ja terveyden toimikunta, luonnontieteiden ja tekniikan toimikunta sekä humanististen tieteiden ja yhteiskuntatieteiden toimikunta. Toimikuntana on tutkimusinfrastruktuurien toimikunta (Rådet för forskningsinfrastruktur), joka koordinoi ja rahoittaa tutkimusinfrastruktuureja sekä Ruotsissa että muissa maissa. Tiedeneuvoston vastuulla on myös ruotsalaisten korkeakoulujen tietoliikenne- ja tietotekniikkapalvelu (Swedish University Computer Network, Sunet).

Tutkimusinfrastruktuurien toimikunnassa on kolmetoista jäsentä. Tiedeneuvosto nimeää toimikunnan puheenjohtajan ja yhdeksän jäsentä kolmen tieteellisen toimikunnan ehdotuksesta sekä kolme jäsentä kunkin kolmen muun tutkimusrahoittajan (Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte), Forskningsråd för Hållbar utveckling (Formas), Verket för innovationssystem (Vinnova)) ehdotuksesta. Jäsenet nimitetään kolmen vuoden toimikaudelle, joka voidaan uusia kerran.

Tutkimusinfrastruktuurien toimikunta päivittää tutkimusinfrastruktuurien kansallisen tiekartan neljän vuoden välein. Infrastruktuurirahoitusta jaetaan kaksivaiheisen prosessin kautta, jonka ensimmäinen vaihe on joka toinen vuosi tehtävä tarveinventaario. Tutkijat, korkeakoulut ja tutkimusta tekevät muut julkiset organisaatiot voivat ehdottaa tutkimusinfrastruktuuritarpeitaan inventaarioon. Tarveinventaarion perusteella tutkimusinfrastruktuurikomitea avaa kohdennetut rahoitushaut, joissa rahoitusta voivat hakea sekä olemassa olevat, jo rahoitetut infrastruktuurit että tarveinventaariossa tunnistetut kehityskohteet. Hakemukset arvioidaan kansainvälisissä asiantuntijapaneeleissa, infrastruktuurikomitean neuvoa-antavissa valmisteluryhmissä sekä tiede-neuvoston tieteellisissä toimikunnissa. Tutkimusinfrastruktuurien toimikunta tekee lopulliset rahoituspäätökset.

Tanska

Tanskan kansallinen tutkimusinfrastruktuurikomitea (Nationalt Udvalg for Forskningsinfrastruktur) on yksi korkeakoulu- ja tiedeministeriön tutkimukseen liittyvästä ja ministeriössä toimivasta toimielimestä. Se vastaa kansallisten tutkimusinfrastruktuurien kokonaisuudesta ja osallistumisesta kansainvälisiin tutkimusinfrastruktuureihin.

Komitea toimii foorumina, joka laatii päätöksentekoa tukevia asiakirjoja ja sopimuksia kansallisten ja kansainvälisten tutkimusinfrastruktuurien priorisoinnista, perustamisesta, jatkamisesta ja rahoittamisesta. Sen vastuulla ovat myös tutkimuksen tukitoimet tutkimusinfrastruktuurien mahdollisimman tehokkaan käytön varmistamiseksi.

Komitea koostuu tanskalaisten yliopistojen ja ministeriöön kytkeytyvän tutkimusrahoittajan (Danmarks Frie Forskningsfond) edustajista, ja tarkkailijajäsenenä on edustaja Tanskan parlamentin perustamasta riippumattomasta tutkimusrahastosta (Danmarks Grundforskningsfond). Kukin kahdeksasta Tanskan yliopistosta nimittää yhden jäsenen komiteaan. Tanskan yliopistojen yhteenliittymä nimittää komitean puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan yliopistojen edustajista. Tutkimusrahoittaja nimittää viisi jäsentä komiteaan.

Tanskan opetus- ja tutkimusministeriö, yhdessä yliopistojen ja tutkimuslaitosten kanssa laatii tutkimusinfrastruktuurien tiekartan, joka toimii myös strategiana ja uusitaan noin neljän vuoden välein. Tiekartta 2020–2023 esittelee 16 uutta ehdotusta kansallisten tutkimusinfrastruktuurien rahoituskohteiksi sekä päivitykset olemassa oleviin tutkimusinfrastruktuureihin. Tiekartan valintaprosessi etenee hakemusten jättämisestä hakemusten kansainväliseen vertaisarviointiin, jonka jälkeen tutkimusinfrastruktuurikomitea arvioi ja suosittelee tiekartalle valittavia tutkimusinfrastruktuureita opetus- ja tutkimusministeriölle. Opetus- ja tutkimusministeriö suorittaa hakemuksille itsenäisen priorisoinnin ja tekee päätöksen tiekartalle valittavista tutkimusinfrastruktuureista. Tiekartalle valinta ei automaattisesti takaa rahoittamista, mutta tiekartta toimii priorisoinnin tukena. Tanskassa edellytetään, että kansallisesti merkittävien infrastruktuurien rahoitushakijoina on kaikkien yliopistojen muodostama konsortio. Ministeriö rahoittaa tutkimusinfrastruktuureja noin 640 miljoonalla Tanskan kruunulla (noin 85 miljoonaa euroa) vuosittain.

Norja

Norjan tutkimusneuvosto (Forskningsrådet) on tutkimuksen rahoittaja, joka toimii opetus- ja tiedeministeriön alla. Tutkimusneuvosto jakaa rahoitusta noin 750 miljoonaa euroa vuosittain. Tästä noin 70 miljoonaa euroa, eli vajaat 10 % jaetaan tutkimusinfrastruktuureille.

Tutkimusneuvosto laatii tutkimusinfrastruktuurien strategian sekä tiekartan, jossa esitellään kansalliset ja kansainväliset, rahoitettavaksi suositeltavat, merkittävät tutkimusinfrastruktuurit. Tiekartta päivitetään ennen jokaista kansallisesti merkittävien tutkimusinfrastruktuurien rahoitushakuilmoitusta. Tiekartalla listataan eri tieteen alojen tutkimusinfrastruktuureja. Norjassa panostetaan dialogiin infrastruktuuriomistajien kanssa sekä hakuprosessin että rahoituksen toteutumisen aikana. Tutkimusneuvoston virkahenkilöillä on rooli hakemusten strategisen merkityksen arvioinnissa ja synergioiden varmistamisessa eri tieteenalojen ja rahoitusinstrumenttien välillä. Tutkimusneuvostoa avustaa ulkopuolisista asiantuntijoista koostuva komitea, joka laatii ehdotuksen tutkimusinfrastruktuurien tiekartasta. Komiteassa on edustettuna eri tieteen alat sekä tutkimussektorin toimijat. Tutkimusneuvoston hallitus tekee päätöksen tiekartasta.

Tutkimusneuvosto arvioi rahoitushakemuksia, joiden investointikustannukset ovat yli 2 miljoonaa ja alle 200 miljoonaa Norjan kruunua (noin 0,17–17 miljoonaa euroa). Yli 200 miljoonan Norjan kruunun rahoituksista päätetään ministeriössä tai hallituksessa.

6 Lausuntopalaute

Esitysluonnoksesta pyydettiin lausuntoja yhteensä 91 taholta lausuntopalvelu.fi –palvelussa 26.9.2024–30.10.2024. Lausunnot ja muut hallituksen esityksen valmisteluasiakirjat ovat julkisessa palvelussa osoitteessa <https://okm.fi/hanke?tunnus=OKM054:00/2024> tunnuksella OKM054:00/2024.

Lausuntopyyntöön vastasi yhteensä 30 tahoa. Lausunnon antoivat oikeusministeriö, puolustusministeriö, Tieteellisten seurain valtuuskunta, Suomalainen Tiedeakatemia, Finska Vetenskaps-Societeten, Tutkimuseettinen neuvottelukunta, Aalto-yliopisto, Helsingin yliopisto, Itä-Suomen yliopisto, Jyväskylän yliopisto, Turun yliopisto, Vaasan yliopisto, Åbo Akademi, Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry, Laurea-ammattikorkeakoulu, Metropolia Ammattikorkeakoulu, Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry, Ilmatieteen laitos, Luonnonvarakeskus, Geologian tutkimuskeskus, Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy, Maanmittauslaitos, Suomen ympäristökeskus, Tutkimuslaitosten yhteenliittymä Tulanet, Professoriliitto, Tieteentekijöiden liitto, Sivistysala ry, Elinkeinoelämän keskusliitto, Akava ry, sekä yksi yksityishenkilö. Lisäksi valtiovarainministeriö, valtioneuvoston kanslia, työ- ja elinkeinoministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, sisäministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, Business Finland ja Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) ilmoittivat, ettei niillä ole lausuttavaa.

Kansallisen turvallisuuden, kansainvälisten velvoitteiden ja ulko- ja turvallisuuspolitiikan huomioimista koskevan säännöksen (2 §) tavoitteita kannatettiin pääosassa lausuntoja. Useat lausunnonantajat esittivät kuitenkin toiveita ehdotetun säännöksen uudelleen muotoilusta, täsmentämisestä tai siirtämisestä laissa eri kohtaan. Monissa lausunnoissa edellytettiin pykälän muotoilun täsmentämistä ja konkretisoimista, koska esitetyn muotoilun katsottiin olevan liian epämääräinen ja laaja. Poissulkukriteerit tulisi esittää selkeämmin joko laissa tai Suomen Akatemian ohjeistuksessa. Osa lausunnonantajista katsoi, että Suomen Akatemia voi jo nykyisin ottaa kansallisen turvallisuuden huomioon toiminnassaan ja päätöksenteossaan tai siitä säädellään jo muissa laeissa, joten esitetty pykälä olisi tarpeeton. Useissa lausunnoissa esitettiin huoli siitä, että tieteen vapaus, tutkimuksen autonomia tai laatu voivat vaarantua ja mahdollisesti poliittisen ohjauksen rooli kasvaisi. Erityisesti kannettiin huolta siitä, että ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan kriittisesti suhtautuva tutkimus vaarantuisi. Myös Suomen Akatemian tai kansainvälisten arvioitsijoiden kyky ja edellytykset Suomen kansallisen turvallisuuden arvioimiseen nostettiin esille useissa lausunnoissa.

Lausuntopalaute jakaantui tieteellisten toimikuntien, tutkimusinfrastruktuurikomitean ja strategisen tutkimuksen neuvoston puheenjohtajien läsnäolo- ja puheoikeuden poistamista Akatemian hallituksen kokouksissa koskevan ehdotuksen osalta (3 §). Lähes puolet lausunnonantajista vastusti ehdotusta perusteluna pääsääntöisesti se, että hallituksen yhteys operatiiviseen toimintaan halutaan turvata jatkossakin. Esitystä kannattavista tai siihen neutraalisti suhtautuvista lausunnonantajista monet esittivät, että jos muutos tehdään, niin hallituksen ja toimikuntien puheenjohtajien yhteydenpito on järjestettävä ja varmistettava jollain muulla tavalla. Osa totesi, että läsnäolon järjestäminen on kokousteknisesti ratkaistava asia. Sekä esitystä kannattavissa että vastustavissa lausunnoissa esitettiin vaihtoehtoisia tapoja toteuttaa hallituksen ja toimikuntien puheenjohtajien välinen vuorovaikutus.

Tutkimusinfrastruktuurikomitean muuttamista toimikunnaksi (5 §) kannattivat lähes kaikki lausunnonantajat. Suurin osa lausunnonantajista esitti kuitenkin näkemyksiä tulevan toimikunnan nimittämiskäytännöstä ja -kriteereistä. Lausunnoissa korostui tutkimusinfrastruktuureja koskevien päätösten pitkäjänteisyys ja tarve suurten kokonaisuuksien hahmottamiselle. Tästä syystä useissa lausunnoissa korostettiin, että nimittämiskäytännössä tulee voida hyödyntää organisaatioiden parasta asiantuntemusta riippumatta henkilön asemasta organisaatiossa ja myös toimikuntaan tulisi voida nimittää organisaatioiden ylintä johtoa tutkijoiden lisäksi.

Akatemiaprofessoreiden ja -tutkijoiden palkkausta koskevien säännösten poistamisesta (9 §) lausuneista valtaosa kannatti muutosta. Useissa lausunnoissa kuitenkin todettiin, että vaikka akatemiaprofessoreista ja akatemiatutkijoista ei enää säädettäisi laissa, on tärkeää, että nämä rahoitusinstrumentit säilyvät.

Lausuntopalautteen johdosta lakiehdotuksen 2 §:n 2 momentin sanamuotoa on tarkennettu siten, että se koskisi rajatun rahoituksen myöntämistä ja kansainvälistä yhteistyötä koskevia Akatemian tehtäviä. Lisäksi esityksen yleisperusteluista ja säännöskohtaisia perusteluista on täydennetty monilta osin lausunnoissa esitettyjen näkökohtien perusteella sekä lausunnoissa esitettyihin Akatemian sisäistä tiedonkulkua, akatemiaprofessoreita ja -tutkijoita koskevien rahoitusinstrumenttien jatkuvuutta sekä akateemista vapautta koskeviin huoliin vastaamiseksi. Esitykseen on myös lisätty perustuslakia ja säätämisyjärjestystä koskeva erillinen luku. Lakiehdotuksesta on lisäksi poistettu Suomen Akatemian pääjohtajan kelpoisuusvaatimuksia koskeva tekninen muutosehdotus, joka on tarkoitus sisällyttää kevätistuntokaudella 2025 annettavaan sivistyshallinnon virastouudistusta koskevaan hallituksen esitykseen.

7 Säännöskohtaiset perustelut

2 §. Tehtävät. Pykälään lisättäisiin *uusi 2 momentti*, jonka mukaan pykälän 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettujen tehtävien hoitaminen – tieteellisen tutkimuksen ja tutkimusedellytysten rahoittaminen sekä kansainväliseen yhteistyöhön osallistuminen – ei saa olla ristiriidassa Suomen kansallisen turvallisuuden, Suomen kansainvälisten velvoitteiden tai Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan kanssa.

Lisäyksen tavoitteena on, että Suomen Akatemian myöntämällä tutkimusrahoituksella tehtävä tutkimus ja sen tulokset eivät päätyisi käyttöön, joka vaarantaa Suomen huoltovarmuuden, kriisivalmiuden tai turvallisuuden. Vastaavan sisältöinen säännös on lisätty Ruotsissa Suomen Akatemiaa vastavan tutkimusrahoittajaa tiedeneuvostoa (Vetenskapsrådet) koskevaan asetukseen vuonna 2022 ([2009/975](#)). Ehdotettava säännös noudattaa Euroopan unionin neuvoston suositusta tutkimuksen turvallisuuden parantamisesta ([C/2024/3510](#)). Säännös olisi muotoiltu vastaavaan tapaan kuin maa-asemista ja eräistä tutkista annetussa laissa (96/2023) on säädetty maa-asema- ja tutkatoiminnan luvanvaraisuudesta, jonka mukaan luvan myöntämisen

edellytyksenä on muun muassa, että maa-asema- ja tutkatoiminta ei ole ristiriidassa Suomen kansallisen turvallisuuden, Suomen kansainvälisten velvoitteiden tai Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan kanssa.

Kansallisen turvallisuuden käsitteellä ei ole Suomen lainsäädännössä täsmällistä määritelmää. Kansallisen turvallisuuden ylläpitäminen ja sen uhkien torjuminen kuuluvat valtion keskeisiin tehtäviin. Yleisesti kuvailtuna kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen voidaan sanoa tarkoittavan valtion olemassaolon jatkuvuuden turvaamista, mikä sisältää valtion elintärkeiden etujen ja rakenteiden suojaamisen. Valtiolla on tiettyjä perustavanlaatuisia arvoja, kuten oman olemassaolonsa ja alueellisen koskemattomuutensa turvaaminen, suvereniteettinsa ylläpitäminen ja kansan olemassaolon suojaaminen. Kansallisen turvallisuuden voidaan suppeimmillaan tulkita tarkoittavan näiden arvojen ylläpitämistä. Sama voidaan muotoilla myös siten, että kansallinen turvallisuus tarkoittaa näitä valtion perusarvojen toteutumista vaarantavien uhkien ja esteiden torjuntaa (Widlund–Paasonen, Kansallisen turvallisuuden käsite: oikeutta vai politiikkaa, Edilex 2021/4).

Ehdotettava säännös tukisi Suomen Akatemiaa tutkimuksen turvallisuuden huomioimisessa tutkimushankkeiden rahoitusprosessissa. Säännös tukisi Akatemiaa tilanteissa, joissa tieteellisesti ansioitunut hanke olisi riskiarvion perusteella ristiriidassa Suomen kansallisen turvallisuuden, kansainvälisten velvoitteiden tai Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan kanssa. Suomen Akatemia vastaisi omalta osaltaan siitä, että tutkimuksen turvallisuudesta on asianmukaisesti huolehdittu Akatemian prosesseissa ja rahoituksen ehdoissa. Akatemian tehtävä täydentäisi tutkijoiden ja tutkimusorganisaatioiden roolia tutkimuksen turvallisuuden varmistamisessa. Tutkimusta harjoittavilla organisaatioilla on ensisijainen vastuu tutkimustoiminnan ja kansainvälisen yhteistyön kehittämisestä ja toteuttamisesta institutionaalisen ja akateemisen vapautensa puitteissa ottaen myös huomioon, että akateemisen vapauden mukana tulee akateeminen vastuu. Tutkimusrahoittajana Akatemian tehtävänä on varmistaa tutkimuksen turvallisuuden huomioiminen osana tutkimusrahoituksen hakuprosessia sekä kannustaa tutkimusorganisaatioita tunnistamaan mahdolliset riskit ja uhat etukäteen.

Perustuslain 16 §:n 3 momentti turvaa tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapauden. Ehdotetulla uudella säännöksellä ei rajoiteta tutkimusaiheiden valintaa tai muita tieteen vapauden keskeisiä tunnuspiirteitä. Akatemialla ei olisi jatkossakaan mahdollisuutta kieltää tiettyjä tutkimusaiheita tai kysymyksenasetteluja. Säännös tukisi Akatemiaa tilanteissa, jossa Akatemialle osoitettuun rahoitushakemukseen sisältyy sellaista toimintaa, jonka voidaan arvioida olevan kansallisen turvallisuuden näkökulmasta riskialtista. Esimerkiksi osallistumalla jonkin teknologian siviilikäyttöä koskevaan tutkimushankkeeseen voitaisiin pyrkiä siirtämään aineetonta osaamista sotilaallista käyttöä kehittäväälle toimijalle sellaiseen maahan, joka on pakotepolitiikan kohteena tai ei osallistu pakotepolitiikan kansainväliseen toimeenpanoon.

Suomen Akatemia myöntää kilpailtua tutkimusrahoitusta hakemusten perusteella. Hakemukset arvioidaan hakukriteereitä vasten kansainvälisissä vertaisista tutkijoista koostuvissa paneeleissa. Tätä prosessia ei ole tarkoitus muuttaa.

Vain murto-osa hakemuksista tulee rahoitetuiksi. Suomen Akatemian päätös hakemuksen rahoittamisesta tai rahoittamatta jättämisestä ei sinällään rajoita tieteen vapautta. Akatemian hallintovirasto vastaa Akatemian hakemustarkastuksesta ja selvitysten pyytämisestä päätöksenteon tueksi. Myös rahoitettaviksi esitettäviin hankkeisiin mahdollisesti sisältyvät ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan liittyvät riskit tarkastetaan hallintoviraston toimesta. Luottamuselinten päätöksenteko perustuu vertaisarvointiin ja hallintoviraston tekemään selvitykseen.

Suomen Akatemian myöntämä rahoitus on pääasiassa valtionavustusta. Avustuksen saajina ovat pääsääntöisesti kotimaiset yliopistot ja tutkimuslaitokset sekä vähäisessä määrin muut tutkimusorganisaatiot. Akatemia rahoittaa myös toisten valtion virastojen toimintaa, jolloin kysymys on yhteisrahoitteisesta toiminnasta. Avustuksen saajia koskevat Akatemian rahoitusehdot, joissa otetaan huomioon valtionavustuslain säädösten ohella vientivalvontaan ja kansanvälisiin pakotteisiin liittyvä sääntely. Rahoituksen saajana on aina suomalainen organisaatio, niin sanottu tutkimuksen suorituspaikka.

Akatemiassa toimivalta tehdä rahoituspäätöksiä on luottamustoimisilla toimielimillä: kolmella tieteellisellä toimikunnalla, tutkimusinfrastruktuurikomitealla ja strategisen tutkimuksen neuvostolla sekä Akatemian hallituksen asettamilla jaostoilla. Rahoituspäätösten pääasiallisena perustana on hakijan esittämästä tutkimussuunnitelmasta annettu vertaisarviointilausunto, jonka laativat Akatemian kutsusta kansainväliset asiantuntijapaneelit. Vertaisarviointilausunnon ohella Akatemian toimielimet ottavat vakiintuneesti huomioon valtion tutkimusrahoituksen käyttöön liittyviä tiedepoliittisia tavoitteita kuten sukupuolten tasa-arvon. Lisäksi päätöksenteossa otetaan huomioon valtionavustuslain määräykset ja muu vallitseva lainsäädäntö, kuten vientivalvontaan ja kansanvälisiin pakotteisiin liittyvä sääntely. Suomen Akatemian rahoitusehdoissa edellytetään pakoteasetusten sekä kaksikäyttötuotteita koskevien vientivalvontasäännösten noudattamista. Mikäli näitä ehtoja rikotaan, on Akatemialla valtionapuviranomaisena oikeus maksatuksen keskeyttämiseen sekä jo myönnettyjen varojen takaisinperintään.

Ehdotettu uusi säännös tukisi Suomen Akatemiaa tilanteissa, joissa tieteellisesti ansioituneen hankkeen voidaan arvioida sisältävän kansallisen turvallisuuden vaarantavia turvallisuusriskejä. Akatemian tulisi tunnistaa mahdolliset riskit ja uhat etukäteen ja huolta aiheuttaville tutkimushankkeille tulisi tehdä Euroopan unionin neuvoston suosituksen mukainen riskienarviointi. Ulkomaisten kumppanien kanssa tehtävässä yhteistyössä tulisi ottaa huomioon kansainväliseen yhteistyöhön liittyvät riskit sekä sisällyttää kumppaneiden kanssa tehtäviin sopimuksiin keskeisiä periaatteita kuten tutkimuksen vapaus.

Käytännössä Akatemia tekisi riskinarviointityötään yhteistyössä suomalaisten yliopistojen ja tutkimuslaitosten sekä kansallisten viranomaisten kanssa. Akatemialla ei ole tutkimuksen suorituspaikalle ja tutkijoiden työnantajalle kuuluvia oikeuksia ja velvollisuuksia eikä niin muodoin edellytyksiä saada tutkimuksen tekijöihin ja heidän yhteistyökumppaneihinsa liittyviä tietoja niin laajassa mitassa kuin suorituspaikkana ja työnantajana toimivilla yliopistoilla ja muilla tutkimusorganisaatioilla on.

3 §. Hallitus. Pykälän 1 momentin säännökseen ehdotetaan täsmennyksiä. Hallituksen kokoonpano, kelpoisuusvaatimukset ja nimittämisprosessi säilyisivät ennallaan. Voimassa olevan pykälän 2 momentin säännös tieteellisten toimikuntien, strategisen tutkimuksen neuvoston ja tutkimusinfrastruktuurikomitean puheenjohtajien puhe- ja läsnäolo-oikeudesta hallituksessa ehdotetaan poistettavaksi. Voimassa olevaa säännöstä on perusteltu erityisesti tiedonkulun ja Akatemian työn yhteensovittamisen edistämisellä tilanteessa, jossa toimikuntien puheenjohtajien jäsenyydestä hallituksessa luovuttiin (HE 25/2014 vp, s.15).

Hallintoviraston rakennetta ja toimielinten tehtäviä on sittemmin muutettu tavalla, joka turvaa hallituksen, muiden toimielimien ja hallintoviraston välistä tiedonkulkua monipuolisesti, eikä puheenjohtajien läsnäolo- ja puheoikeutta hallituksen kokouksissa voida pitää tiedonkulun kannalta ratkaisevana.

Suomen Akatemian toimielinten keskinäisiä suhteita on muutettu viimeksi vuonna 2018 (laki Suomen Akatemiasta annetun lain muuttamisesta 213/2018; HE 2/2018 vp). Toimielinten

suhteita on selkiytetty erityisesti niin, että hallituksen työtä on painotettu laajakantoisiin ja periaatteellisesti merkittäviin kysymyksiin. Toimikuntien, strategisen tutkimuksen neuvoston ja tutkimusinfrastruktuurikomitean sekä tarpeen mukaan asetettavien jaostojen tehtävänä on sen sijaan valita rahoitettavat hankkeet Akatemian hallituksen päättämien periaatteiden mukaisesti. Toimielinten tehtäväkentät ovat siten jossain määrin eriytyneempiä kuin aiemmin. On myös tarpeen välttää luottamushenkilöiden päällekkäisiä rooleja eri toimielimissä.

Vuonna 2014 tehdyn muutoksen (laki Suomen Akatemiasta 482/2014; HE 25/2014 vp) yhteydessä Akatemiaan perustettiin viraston johtosäännön muutoksella tutkimusjohtoryhmä, jonka jäseneksi kutsuttiin toimielinten puheenjohtajat ja viraston toimiva johto. Tutkimusjohtoryhmän tehtäväksi tuli tukea erityisesti tutkimusrahoitukseen liittyvien kysymysten valmistelua hallituksen kokouksia varten. Akatemian hallintoviraston organisaatiouudistuksen myötä Akatemia on suunnitellut tutkimusjohtoryhmän korvaamista tutkimuspoliittisella yhteistyöryhmällä, jonka tehtäväksi tulee tukea hallitusta toimielinten työn yhteensovittamisessa. Yhteistyöryhmä tarjoaa myös hallituksen, toimikuntien, strategisen tutkimuksen neuvoston ja tutkimusinfrastruktuurikomitean jäsenille mahdollisuuden vapaaseen ajatustenvaihtoon. Organisaatiouudistuksessa toimielinten työn yhteensovittamista ja tiedonkulkua on vahvistettu myös hallintoviraston virkarakenteessa niin, että kunkin toimielimen asioiden valmistelua ja koordinaatiota varten on perustettu pääsihteerin virka.

Edellä todettujen hallituksen ja muiden toimielinten asemaa ja tehtäviä koskevien aiemmin tehtyjen säädösmuutosten valossa on johdonmukaista jättää Akatemian hallituksen arvioitavaksi ja tarvittaessa Akatemian johtosäännöllä määrättäväksi, minkälaista yhteistyötä toimielinten työn yhteensovittaminen edellyttää.

Voimassaolevan pykälän 3 momentti siirtyisi *2 momentiksi* ja säilyisi sisällöltään nykyisellään. Sen mukaisesti Akatemian pääjohtaja vastaisi jatkossakin hallituksessa käsiteltävien asioiden valmistelusta, esittelystä ja toimeenpanosta.

4 §. Hallituksen tehtävät. Pykälän 2, 3 ja 5 kohtaan ehdotetaan teknisluontoisia korjauksia 5 §:n muuttamiseen 5 a §:n kumoamiseen liittyen. Muilta osin pykälä säilyisi nykyisellään.

5 §. Toimikunnat. Voimassa olevan lain 5 a §:n mukainen tutkimusinfrastruktuurikomitea ehdotetaan muutettavaksi 5 §:n mukaiseksi toimikunnaksi, minkä johdosta pykälän 1 ja 2 momenttiin sekä pykälän otsikkoon ehdotetaan tätä koskevia täsmennyksiä. Tutkimusinfrastruktuuriasioista päättävä luottamuselin olisi paitsi samankaltainen muiden Suomen Akatemian toimikuntien kanssa, myös vastaisi pohjoismaisia verrokkeja, joita puheenjohtaa tutkimusyhteisön edustaja. Ehdotettavan 1 momentin mukaan toimikuntien tehtävänä olisi myöntää rahoitusta myös tutkimuksen infrastruktuureille. Tutkimusinfrastruktuuritoimikunnasta säädettäisiin jatkossa vastaavasti kuin muista toimikunnista Suomen Akatemiasta annetun valtioneuvoston asetuksen 1 §:ssä ja sen tehtävät vastaisivat muiden toimikuntien tehtäviä. Tutkimusinfrastruktuuritoimikunnan ja muiden toimikuntien työnjaosta päättäisi lain 4 §:n mukaisesti Akatemian hallitus.

Pykälän 2 ja 3 momentin toimikunnan jäsenmäärää ja nimittämistä koskevat säännökset säilyisivät pääosin ennallaan ja ne koskisivat jatkossa myös tutkimusinfrastruktuuritoimikuntaa. Toimikunnat nimittäisi valtioneuvosto ja niissä olisi puheenjohtajan lisäksi enintään 10 jäsentä. Toimikuntien toimikauden pituutta koskevaa säännöstä joustavoitettaisiin, jotta ensimmäinen tutkimusinfrastruktuuritoimikunta olisi mahdollista nimittää kahden vuoden määräajaksi. Jatkossa kaikki toimikunnat on tarkoitus nimittää kolmen vuoden toimikaudeksi, kuten nykyisinkin. Yhtenäinen nimittämiskäytäntö selkeyttäisi prosesseja, joilla tiedeyhteisön edustajia tavoitellaan luottamuselinten jäseniksi ja vähentäisi jääviysongelmia, kun edustajat

olisivat tutkijoita, eivät organisaatioidensa ylintä johtoa. Tutkimusinfrastruktuurien rahoittamiseen liittyy organisaatioiden vahva sitoutuminen jo hakuvaiheessa, sillä tutkimusinfrastruktuurihaut ovat organisaatiohakuja, joissa hakijaorganisaatio priorisoi organisaationsa hakemukset. Nimittämiskäytännöissä voidaan myös varmistaa tarkoituksenmukainen kokoonpano.

5 a §. *Tutkimusinfrastruktuurikomitea.* Lain 5 §:ään ehdotettavien muutosten myötä nykyistä tutkimusinfrastruktuurikomiteaa koskeva 5 a § ehdotetaan kumottavaksi.

6 §. *Hallituksen jaostot.* Pykälään ehdotetaan teknisluontoisia korjauksia 5 §:n muuttamiseen ja 5 a §:n kumoamiseen liittyen. Muilta osin pykälä säilyisi nykyisellään.

8 §. *Hallintovirasto.* Pykälään ehdotetaan teknisluontoisia korjauksia 5 §:n muuttamiseen ja 5 a §:n kumoamiseen liittyen. Muilta osin pykälä säilyisi nykyisellään.

9 §. *Suomen Akatemian rahoituksella toimivan tutkijan työnantajan velvollisuudet.* Voimassa olevan pykälän 1 momentin mukaan Akatemia myöntää rahoitusta yliopistoille, tutkimuslaitoksille ja muille tahoille akatemiaprofessorien, akatemiaticijoiden ja muiden tutkijoiden palkkausta varten. Voimassa olevan pykälän 2 momentin mukaan akatemiaprofessorien ja akatemiaticijoiden tutkijantehtävää koskevaan hakemukseen tulee liittää sitoumus, jossa työnantaja sitoutuu rahoituksen ehtoihin. Mainitut säännökset ehdotetaan kumottaviksi. Säännösten tarkoituksena on ollut turvata Suomen Akatemian tutkimusvirkajärjestelmän jatkuvuutta yliopistouudistuksen yhteydessä sekä Suomen Akatemian rahoittamien tutkijoiden työsuhteiden ehtojen sitovuutta (HE 27/2009 vp, SiVM 8/2009 vp) työnantajavastuun siirryttyä Suomen Akatemialta tutkimuksen suorituspaikalle. Akatemiaprofessorin ja akatemiaticijoiden rahoitus on nykyisin vakiintunut osaksi Suomen Akatemian rahoitusinstrumentteja, eikä niiden mainitseminen laissa ole enää tarpeellista. Tutkijantehtävien rahoittamista koskevat menettelytavat ja periaatteet ovat kehittyneet nykyiseen muotoonsa vaiheittain vuoden 2010 yliopistouudistuksen jälkeen, kun yliopistot siirtyivät valtion talousarvioletalouden ulkopuolelle ja Suomen Akatemia otti käyttöön SARA-järjestelmän hakemusten hallinnointia varten. Tutkijantehtäviä koskeva rahoitus myönnetään organisaatiolle ja hankkeen suorituspaikka vastaanottaa ja hallinnoi Akatemian myöntämän rahoituksen. Jotta rahoitusta voidaan maksaa, on hankkeen vastuullisen johtajan ensin ja tämän jälkeen suorituspaikan vahvistettava rahoituksen vastaanottaminen. Rahoituksen vastaanottamisen vahvistus tehdään Akatemian verkkoasioinnissa. Vahvistaminen tarkoittaa, että vastuullinen johtaja ja tutkimuksen suorituspaikka hyväksyvät rahoituspäätöksen sisällön kokonaisuudessaan ja sitoutuvat noudattamaan Akatemian asettamia rahoituksen käyttöön liittyviä ehtoja.

Ehdot koskevat myönnetyn rahoituksen käyttöä, mukaan lukien tutkijan työajan käyttöä muihin kuin tutkimustehtäviin, palkkausta sekä muita tutkijan toimintaedellytyksiä. Akatemian rahoituksella toimivan tutkijan työsuhteeseen sovelletaan lainsäädäntöä, työehtosopimuksia ja sääntöjä samalla tavalla kuin muihinkin saman työnantajan palveluksessa olevien palvelussuhteisiin. Akatemiaprofessoreita ja –tutkijoita koskevat rahoitusinstrumentit on mainittu Suomen Akatemian julkisen talouden suunnitelmaehdotuksessa vuosille 2025–2028.

Akatemian rahoittamien tutkijoiden akateemista vapautta turvattaisiin jatkossakin säilyttämällä voimassa olevan pykälän 3 momentti. Sen mukaan työnantaja ei saa Suomen Akatemian rahoituksella toimivan tutkijan työsuhteessa menetellä tavalla, joka voi vaarantaa tutkimuksen tai opetuksen vapautta. Sen lisäksi mitä työopimuksen irtisanomisesta säädetään työopimusalain (55/2001) 7 luvussa ja sen purkamisesta lain 8 luvussa, Akatemian rahoituksella toimivan tutkijan työopimusta ei saa irtisanoa tai purkaa perusteella, johon vetoaminen

loukkaisi tutkimuksen tai opetuksen vapautta. Työnantajan direktiovaltaa työsuhteessa tai sen irtisanomisessa rajaava säännös vastaa yliopistolain (558/2009) 32 §:n 3 momenttia ja se on sisällytetty Suomen Akatemiasta annettuun lakiin perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (PeVL 15/2009 vp) perustuslain mukaisen tieteen ja tutkimuksen vapauden varmistamiseksi. Erillinen säännös on tarpeen sen vuoksi, että Akatemian rahoittamia tutkijoita toimii myös muualla kuin yliopistoissa.

Pykälän 1 ja 2 momentin kumoamisesta johtuen pykälän otsikkoa ehdotetaan täsmennettäväksi kuvaamaan tarkemmin pykälän sisältöä.

12 §. Tarkemmat säännökset ja määräykset. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan teknisluontoisia korjauksia 5 §:n muuttamiseen ja 5 a §:n kumoamiseen liittyen. Akatemian ehdotuksen mukaisesti pykälän 2 momentin säännöstä ehdotetaan täsmennettäväksi, jotta lain delegointivaltuudet olisivat nykyistä selkeämmät. Johtosäännössä voitaisiin siirtää toimielimen toimivaltaa sen puheenjohtajalle tai hallintovirastolle asioissa, jotka eivät ole periaatteellisia tai vaikutuksiltaan laajakantoisia. Johtosäännössä voitaisiin määrätä, että toimielimen puheenjohtaja ratkaisee rahoituspäätöksen muuttamista koskevan asian, kun päätös ei sisällä merkittävää harkintavallan käyttöä. Strategisen tutkimuksen neuvoston osalta toimivallan siirto voitaisiin tehdä vain neuvoston esityksestä. Momenttiin ehdotettavat täsmennykset vastaavat Akatemian nykykäytäntöjä.

8 Lakia alemman asteinen sääntely

Ehdotettavan lain 5 §:n 1 momenttiin sisältyy valtuussäännös, jonka mukaan Akatemiassa on valtioneuvoston asetuksella säädettävät toimikunnat, joiden tehtävänä on: 1) myöntää rahoitusta tieteelliseen tutkimukseen ja tutkimuksen infrastruktuureille tutkimusedellytysten kehittämiseen sekä niiden hyödyntämiseen; 2) seurata myönnetyn rahoituksen vaikuttavuutta ja tuloksellisuutta; 3) suunnitella tutkimuksen edistämistoimintaa yhdessä Akatemian muiden toimielinten kanssa; 4) muulla tavoin toimia siten kuin johtosäännössä tarkemmin määrätään.

Nykyisistä tieteellisistä toimikunnista on säädetty Suomen Akatemiasta annetun valtioneuvoston asetuksen 1 §:ssä (280/2018), jonka mukaan Suomen Akatemiassa on seuraavat tieteelliset toimikunnat: 1) biotieteiden, terveyden ja ympäristön tutkimuksen toimikunta; 2) kulttuurin ja yhteiskunnan tutkimuksen toimikunta; 3) luonnontieteiden ja tekniikan tutkimuksen toimikunta. Valtioneuvoston asetuksella on tarkoitus huomioida tieteellisten toimikuntien nimen muuttuminen toimikunniksi ja lisätä nykyisten toimikuntien lisäksi neljänneksi toimikunnaksi tutkimusinfrastruktuuritoimikunta, joka nimitettäisiin jatkamaan nykyisen tutkimusinfrastruktuurikomitean toimintaa. Asetukseen on tarkoitus tehdä myös muita teknisluonteisia korjauksia ehdotettaviin lainmuutoksiin sekä Akatemian organisaatiouudistukseen liittyen (mm. ylijohtaja-tehtävien poistuminen). Lisäksi asetukseen on mahdollisesti tarve tehdä Sivistyshallinto 2030 -uudistushankkeeseen liittyviä muutoksia. Sivistyshallinto 2030 -hankkeen osalta opetus- ja kulttuuriministeriössä on valmisteltavana erillinen hallituksen esitys, joka on tarkoitus antaa eduskunnalle vuonna 2025.

Ehdotettavan lain 12 §:n 2 momentin säännöstä tarkennettaisiin mahdollisuudella delegoida Akatemian johtosäännössä toimielinten toimivaltaa niiden puheenjohtajille taikka hallintovirastolle. Säännöksen mukaan johtosäännössä voitaisiin siirtää toimielimen toimivaltaa sen puheenjohtajalle tai hallintovirastolle asioissa, jotka eivät ole periaatteellisia tai vaikutuksiltaan laajakantoisia. Johtosäännössä voitaisiin määrätä, että toimielimen puheenjohtaja ratkaisee rahoituspäätöksen muuttamista koskevan asian, kun päätös ei sisällä merkittävää harkintavallan käyttöä. Strategisen tutkimuksen neuvoston osalta toimivallan siirto voitaisiin tehdä vain neuvoston esityksestä.

9 Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulemaan voimaan mahdollisimman pian. Uusi tutkimusinfrastruktuuritoimikunta on tarkoitettu kaksivuotiskaudelle 2026–2027 viimeistään kesäkuussa 2025, mikä edellyttää lain voimaantuloa viimeistään 1.4.2025. Keväällä 2027 tutkimusinfrastruktuuritoimikunta siirtyisi samaan nimittämisyhtymään muiden Suomen Akatemian luottamuselinten ja strategisen tutkimuksen neuvoston kanssa.

10 Toimeenpano ja seuranta

Lain toimivuutta ja vaikutuksia on tarkoitettu seurata osana opetus- ja kulttuuriministeriön ja Suomen Akatemian tulosohjausprosessia.

11 Suhde perustuslakiin ja säätämisyhteistyö

Perustuslain 16 §:n 3 momentin mukaan tieteiden, taiteiden ja ylimmän opetuksen vapaus on turvattu. Säännöistä koskeissa esityksissä on todettu tieteiden vapaudesta muun muassa seuraavaa: ”Tieteiden vapautta kuuluu sen harjoittajan oikeus valita tutkimusaiheensa ja -menetelmänsä. Tieteiden suuntautumisen tulee toteutua ensisijaisesti tieteellisen yhteisön itsensä harjoittaman tieteiden kritiikin kautta.” (HE 309/1993 vp, s. 64, ks. myös PeVL 2/2013 vp, s. 2). Tieteiden vapaudella tarkoitetaan paitsi tutkijan rajoittamatonta vapautta valita tutkimusaiheensa ja –kysymyksensä, muodostaa tutkimusaineistoja ja kehittää tutkimusmenetelmiä myös kyseenalaistaa yleisesti totena pidettyjä tietoja ja tulkintoja ilman pelkoa työnantajansa, julkisen vallan tai muun merkittävän toimijan painostus- tai rangaistustoimenpiteistä tai muista kielteisistä seurauksista. Tieteiden vapautta kuuluu olennaisesti myös mahdollisuus julkaista ja levittää tutkimuksen tuloksia.

Tieteiden vapaus ei ole kuitenkaan ehdotonta. Tutkimuksen harjoittamiseen voi kohdistua muodoiltaan ja sisällöiltään erilaista ohjausta, joka tukee ja täsmentää tutkimuksen vapauden soveltamista (Mäenpää Olli, Yliopistolaki, 2009). Tieteiden sisäisenä ohjauksena hyvän tieteellisen käytännön periaatteet ja tutkimuseettiset vaatimukset voivat vaikuttaa tutkimusaiheen ja -metodin valintaan. Esimerkiksi koe-eläinten käyttöön tutkimusaineistona kohdistuu tutkijan vapautta rajoittavaa säätelyä ja tiedeyhteisön itsesäätelyä. Samoin julkaisukäytäntöihin liittyy tiedeyhteisön vakiintuneita menettelyjä ja itsesäätelyä, joita voidaan pitää vapautta osaltaan rajoittavina. Suomen Akatemian tutkimusrahoituspäätöksissä hyvän tieteellisen käytännön vaatimukset otetaan aina huomioon eikä rahoitusta myönnetä hakemuksille, joiden arvioidaan loukkaavan näitä vaatimuksia.

Hyvän tieteellisen käytännön ohjeet ovat vastuullisen tutkimuksen tekemisen koodisto. Hyvä tieteellinen käytäntö on tutkimuksen tekemisen lähtökohta samankaltaiset arvot jakavien maiden kesken. Osassa maita hyvän tieteellisen käytännön ohjeistukseen on otettu tai ollaan ottamassa ohjeita myös tutkimuksen turvallisuudesta.

Suomen lainsäädännössä on melko vähän lakeja, jotka suoraan sääntelevät tutkimuksen tekemistä. Näistä laeista merkittävä osa kuuluu sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalle, kuten biopankkilaki (688/2012), laki lääketieteellisestä tutkimuksesta (488/1999) ja laki sosiaali- ja terveystietojen toissijaisesta käytöstä (552/2019). Mainitun lainsäädännön tarkoitus on selkeyttää ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen tekemisen reunaehdot. Toisaalta esimerkiksi sosiaali- ja terveystietojen toissijaisen käyttöä koskevan lain toimeenpanon on katsottu hankaloittavan akateemisen vapauden toteutumista (Bützow, OKM 42/2021).

Tutkimustyötä tehdään yleensä organisaatiossa, kuten korkeakoulussa, tutkimuslaitoksessa tai yrityksessä. Organisaation toiminnan tarkoitus ja käytettävissä olevat resurssit vaikuttavat myös tutkimuksen tekemisen mahdollisuuksiin. Tutkimuksen tekemisen rajoitteet näistä lähtökohdista eivät varsinaisesti ole tieteen vapauden tai akateemisen sananvapauden rajoittamista.

Tutkimusrahoitukseen ja tutkimusedellytysten luomiseen liittyy myös ohjausta ja valvontaa. Kun kysymys on niukoista resursseista, niiden käyttöä on välttämätöntä allokoida eri tavoin. Tutkimusrahoituksen kilpailuttamiseen sisältyviä ohjauksellisia piirteitä voidaan perustella sillä, että tutkimusresurssien jakamiselle pitää joka tapauksessa olla ennalta määritellyt ja ennakoitavat perusteet (Mäenpää Olli, Yliopistolaki, 2009). Suomen Akatemian nykyisissä rahoitusehdoissa edellytetään pakoteasetusten sekä kaksikäyttötuotteita koskevien vientivalvontasäännösten noudattamista. Mikäli näitä ehtoja rikotaan, on Akatemialla valtionapuviranomaisena oikeus maksatuksen keskeyttämiseen sekä jo myönnettyjen varojen takaisinperintään.

Esityksessä ehdotetaan lisättäväksi lakiin säännös, jonka mukaan tutkimuksen ja tutkimusedellytysten rahoittamista sekä kansainvälistä yhteistyötä koskevien Akatemian tehtävien hoitaminen ei saa olla ristiriidassa Suomen kansallisen turvallisuuden, Suomen kansainvälisten velvoitteiden tai Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan kanssa. Mainitulla säännöksellä ei rajoiteta tutkimusaiheiden valintaa tai muita tieteen vapauden keskeisiä tunnuspiirteitä. Akatemialla ei olisi jatkossakaan mahdollisuutta kieltää tiettyjä tutkimusaiheita tai kysymyksenasetteluja.

Ehdotettavan säännöksen nojalla Suomen Akatemia vastaisi omalta osaltaan siitä, että tutkimuksen turvallisuudesta on asianmukaisesti huolehdittu Akatemian prosesseissa ja rahoituksen ehdoissa. Ehdotettava säännös tukisi Akatemiaa tilanteissa, joissa Akatemialle osoitettuun rahoitushakemukseen sisältyy sellaista kansainvälistä yhteistyötä, jonka voidaan riskiarvion perusteella arvioida olevan ristiriidassa Suomen kansallisen turvallisuuden, kansainvälisten velvoitteiden tai Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan kanssa. Esimerkiksi osallistumalla jonkin teknologian siviilikäyttöä koskevaan tutkimushankkeeseen voitaisiin pyrkiä siirtämään aineetonta osaamista sotilaallista käyttöä kehittäväälle toimijalle sellaiseen maahan, joka on pakotepolitiikan kohteena tai ei osallistu pakotepolitiikan kansainväliseen toimeenpanoon.

Perustuslain 80 §:n 1 momentin mukaan tasavallan presidentti, valtioneuvosto ja ministeriö voivat antaa asetuksia perustuslaissa tai muussa laissa säädetyn valtuuden nojalla. Asetuksia voidaan antaa vain laissa säädetyn valtuuden nojalla. Asetuksenantovaltaa ei voida antaa asioissa, joista perustuslain mukaan on säädettävä lailla. Lakiin otettava asetuksenantovaltuus on laadittava niin, että valtuuden sisältö selvästi ilmenee laista ja että se rajataan riittävän tarkasti. Valtuuttavan lain tulee täyttää perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössä asetetut täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden vaatimukset. Olennaista on, että säänneltävästä asiasta on riittävät perussäännökset laissa. Valtuussäännöksiä laadittaessa tulee kiinnittää huomiota säännösten täsmällisyyteen, niiden soveltamisalan tarkkarajaisuuteen sekä delegoitavan sääntelyn asialliseen merkitykseen. Lähtökohtana valtioneuvoston ja ministeriön välisessä toimivallan jaossa on, että valtioneuvosto antaa asetukset laajakantoisista ja periaatteellisesti tärkeistä asioista sekä niistä muista asioista, joiden merkitys sitä vaatii.

Ehdotettavan lain 5 ja 12 §:ään sisältyy jo voimassa olevan lakiin sisältyviä asetuksenantovaltuuksia, joita ehdotetaan osin täsmennettäväksi. Ehdotettavien valtuussäännösten voidaan katsoa olevan riittävän täsmällisiä ja tarkkarajaisia ja valtuuksien

sääntelemistä asioista on riittävät perussäännökset laissa. Valtuusäännösten voidaan katsoa täyttävän perustuslain 80 §:n 1 momentin vaatimukset.

Edellä mainituilla perusteilla lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätäjärjestyksessä.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

Suomen Akatemiasta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan Suomen Akatemiasta annetun lain (922/2009) 5 a § sekä 9 §:n 1 ja 2 momentti, sellaisena kuin niistä on 5 a § laissa 482/2014,
muutetaan 3 §, 4 §:n 2, 3 ja 5 kohta, 5 §:n 1 ja 2 momentti, 6 §, 8 §, 9 §:n otsikko ja 12 §, sellaisina kuin niistä ovat, 3 §, 4 §:n 2, 3 ja 5 kohta ja 6 § laissa 482/2014 sekä 5 §:n 1 ja 2 momentti, 8 § ja 12 § laissa 213/2018, sekä
lisätään 2 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 213/2018, uusi 2 momentti seuraavasti:

2 §

Tehtävät

Edellä 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettujen tehtävien hoitaminen ei saa olla ristiriidassa Suomen kansallisen turvallisuuden, Suomen kansainvälisten velvoitteiden tai Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan kanssa.

3 §

Hallitus

Akatemian toimintaa ohjaa ja valvoo hallitus. Hallituksella on puheenjohtaja sekä vähintään viisi ja enintään seitsemän muuta jäsentä. Valtioneuvosto nimittää opetus- ja kulttuuriministeriön esittelystä puheenjohtajan ja hallituksen jäsenet kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Jäsenillä tulee olla kokemusta tutkimustyöstä ja riittävä tiedepolitiikan asiantuntemus. Valtioneuvosto määrää jäsenten keskuudesta hallituksen varapuheenjohtajan. Sama henkilö voidaan nimittää enintään kahdeksi toimikaudeksi peräkkäin.

Akatemian pääjohtaja vastaa hallituksessa käsiteltävien asioiden valmistelusta, esittelystä ja toimeenpanosta.

4 §

Hallituksen tehtävät

Akatemian hallitus päättää asiat, jotka koskevat:

2) toimikuntien ja strategisen tutkimuksen neuvoston työn yhteensovittamista;
3) toimikuntien toimialoja ja kahden tai useamman toimikunnan välisten tutkimusalojen edistämistä;

5) määrärahojen kohdentamisesta toimikuntien kesken ja eri tarkoituksiin;

5 §

Toimikunnat

Akatemiassa on valtioneuvoston asetuksella säädettävät toimikunnat, joiden tehtävänä on:

- 1) myöntää rahoitusta tieteelliseen tutkimukseen, tutkimuksen infrastruktuureille ja tutkimusedellytysten kehittämiseen sekä niiden hyödyntämiseen;
- 2) seurata myöntämänsä rahoituksen vaikuttavuutta ja tuloksellisuutta;
- 3) suunnitella tutkimuksen edistämistoimintaa yhdessä Akatemian muiden toimielinten kanssa;
- 4) muulla tavoin toimia siten kuin johtosäännössä tarkemmin määrätään.

Valtioneuvosto nimittää toimikuntiin enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan puheenjohtajan ja enintään 10 muuta jäsentä. Toimikunta valitsee keskuudestaan ensimmäisen ja toisen varapuheenjohtajan. Toimikunnissa tulee olla monipuolinen ja korkeatasoinen tieteellinen asiantuntemus. Samaa henkilöä ei voida määrätä toimikunnan jäseneksi kahdeksi toimikaudeksi peräkkäin. Sama henkilö voidaan määrätä puheenjohtajaksi ja jäseneksi enintään kahdeksi toimikaudeksi peräkkäin, jos hän toimii puheenjohtajana toisen näistä kausista.

6 §

Hallituksen jaostot

Kahden tai useamman toimikunnan alaan kuuluva asia voidaan Akatemian hallituksen päätöksellä siirtää hallituksen asettaman jaoston käsiteltäväksi ja ratkaistavaksi. Jaoston jäseniksi voidaan määrätä vain hallituksen, toimikuntien ja strategisen tutkimuksen neuvoston puheenjohtajia ja jäseniä.

8 §

Hallintovirasto

Akatemiassa on hallintovirasto, joka hoitaa Akatemian, sen toimikuntien ja strategisen tutkimuksen neuvoston hallintoa sekä vastaa asioiden valmistelusta, päätösten esittelystä ja toimeenpanosta. Hallintovirasto ratkaisee lisäksi asiat, jotka koskevat hallintovirastoa tai toimielinten päätöksiin liittyviä vähäisiä muutoksia.

9 §

Suomen Akatemian rahoituksella toimivan tutkijan työnantajan velvollisuudet

12 §

Tarkemmat säännökset ja määräykset

Tarkempia säännöksiä Akatemian tehtävistä, hallituksesta, toimikunnista, jaostoista, strategisen tutkimuksen neuvostosta ja niiden toiminnasta, asioiden ratkaisemisesta ja henkilöstöstä annetaan valtioneuvoston asetuksella.

Siltä osin kuin asioista ei ole säädettävä valtioneuvoston asetuksella, voidaan niistä antaa määräyksiä Akatemian hallituksen hyväksymässä johtosäännössä tai hallintovirastoa ja sen

sisäistä toimintaa koskien työjärjestyksessä, jonka pääjohtaja vahvistaa. Johtosäännössä voidaan siirtää toimielimen toimivaltaa sen puheenjohtajalle tai hallintovirastolle asioissa, jotka eivät ole periaatteellisia tai vaikutuksiltaan laajakantoisia. Johtosäännössä voidaan määrätä, että toimielimen puheenjohtaja ratkaisee rahoituspäätöksen muuttamista koskevan asian, kun päätös ei sisällä merkittävää harkintavallan käyttöä. Strategisen tutkimuksen neuvoston osalta toimivallan siirto voidaan tehdä vain neuvoston esityksestä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 ____.

Helsingissä 19.12.2024

Pääministeri

Petteri Orpo

Tiede- ja kulttuuriministeri Sari Multala

Laki

Suomen Akatemiasta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan Suomen Akatemiasta annetun lain (922/2009) 5 a § sekä 9 §:n 1 ja 2 momentti, sellaisena kuin niistä on 5 a § laissa 482/2014,
muutetaan 3 §, 4 §:n 2, 3 ja 5 kohta, 5 §:n 1 ja 2 momentti, 6 §, 8 §, 9 §:n otsikko ja 12 §, sellaisina kuin niistä ovat, 3 §, 4 §:n 2, 3 ja 5 kohta ja 6 § laissa 482/2014 sekä 5 §:n 1 ja 2 momentti, 8 § ja 12 § laissa 213/2018, sekä
lisätään 2 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 213/2018, uusi 2 momentti, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

Tehtävät

Edellä 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettujen tehtävien hoitaminen ei saa olla ristiriidassa Suomen kansallisen turvallisuuden, Suomen kansainvälisten velvoitteiden tai Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan kanssa.

3 §

Hallitus

Akatemian toimintaa ohjaa ja valvoo hallitus. Hallituksella on puheenjohtaja sekä vähintään viisi ja enintään seitsemän muuta jäsentä. Valtioneuvosto nimittää opetus- ja kulttuuriministeriön esittelystä puheenjohtajan ja hallituksen jäsenet kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Jäsenillä tulee olla kokemusta tutkimustyöstä ja riittävä tiedepolitiikan asiantuntemus. Valtioneuvosto määrää hallituksen *puheenjohtajan ja* varapuheenjohtajan. Sama henkilö voidaan nimittää enintään kahdeksi toimikaudeksi peräkkäin.

Hallituksessa on läsnäolo- ja puheoikeus tieteellisten toimikuntien, strategisen

3 §

Hallitus

Akatemian toimintaa ohjaa ja valvoo hallitus. Hallituksella on puheenjohtaja sekä vähintään viisi ja enintään seitsemän muuta jäsentä. Valtioneuvosto nimittää opetus- ja kulttuuriministeriön esittelystä puheenjohtajan ja hallituksen jäsenet kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Jäsenillä tulee olla kokemusta tutkimustyöstä ja riittävä tiedepolitiikan asiantuntemus. Valtioneuvosto määrää *jäsenten keskuudesta* hallituksen varapuheenjohtajan. Sama henkilö voidaan nimittää enintään kahdeksi toimikaudeksi peräkkäin.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

tutkimuksen neuvoston ja tutkimusinfrastruktuurikomitean puheenjohtajilla.

Akatemian pääjohtaja vastaa hallituksessa käsiteltävien asioiden valmistelusta, esittelystä ja toimeenpanosta.

Akatemian pääjohtaja vastaa hallituksessa käsiteltävien asioiden valmistelusta, esittelystä ja toimeenpanosta.

4 §

4 §

Hallituksen tehtävät

Hallituksen tehtävät

Akatemian hallitus päättää asiat, jotka koskevat:

Akatemian hallitus päättää asiat, jotka koskevat:

2) *tieteellisten* toimikuntien, strategisen tutkimuksen neuvoston ja tutkimusinfrastruktuurikomitean työn yhteensovittamista;

2) toimikuntien ja strategisen tutkimuksen neuvoston työn yhteensovittamista;

3) *tieteellisten* toimikuntien toimialoja ja kahden tai useamman toimikunnan välisten tutkimusalojen edistämistä;

3) toimikuntien toimialoja ja kahden tai useamman toimikunnan välisten tutkimusalojen edistämistä;

5) määrärahojen kohdentamisesta *tieteellisten* toimikuntien ja tutkimusinfrastruktuurikomitean kesken ja eri tarkoituksiin;

5) määrärahojen kohdentamisesta toimikuntien kesken ja eri tarkoituksiin;

5 §

5 §

Tieteelliset toimikunnat

Toimikunnat

Akatemiassa on valtioneuvoston asetuksella säädettävät *tieteelliset* toimikunnat, joiden tehtävänä on myöntää rahoitusta tieteelliseen tutkimukseen ja tutkimusedellytysten kehittämiseen sekä niiden hyödyntämiseen, seurata rahoituksen vaikuttavuutta ja tuloksellisuutta, suunnitella tutkimuksen edistämistoimintaa yhdessä Akatemian muiden toimielinten kanssa sekä muulla tavoin toimia siten kuin johtosäännössä tarkemmin määrätään.

Akatemiassa on valtioneuvoston asetuksella säädettävät toimikunnat, joiden tehtävänä on:

1) myöntää rahoitusta tieteelliseen tutkimukseen, *tutkimuksen infrastruktuureille* ja tutkimusedellytysten kehittämiseen sekä niiden hyödyntämiseen;

2) seurata *myöntämänsä* rahoituksen vaikuttavuutta ja tuloksellisuutta;

3) suunnitella tutkimuksen edistämistoimintaa yhdessä Akatemian muiden toimielinten kanssa;

4) muulla tavoin toimia siten kuin johtosäännössä tarkemmin määrätään.

Valtioneuvosto nimittää *tieteellisiin* toimikuntiin kolmeksi vuodeksi kerrallaan puheenjohtajan ja enintään 10 muuta jäsentä.

Valtioneuvosto nimittää toimikuntiin *enintään* kolmeksi vuodeksi kerrallaan puheenjohtajan ja enintään 10 muuta jäsentä.

Toimikunta valitsee keskuudestaan ensimmäisen ja toisen varapuheenjohtajan. Toimikunnissa tulee olla monipuolinen ja korkeatasoinen tieteellinen asiantuntemus. Samaa henkilöä ei voida määrätä toimikunnan jäseneksi kahdeksi toimikaudeksi peräkkäin. Sama henkilö voidaan määrätä puheenjohtajaksi ja jäseneksi enintään kahdeksi toimikaudeksi peräkkäin, jos hän toimii puheenjohtajana toisen näistä kausista.

Toimikunta valitsee keskuudestaan ensimmäisen ja toisen varapuheenjohtajan. Toimikunnissa tulee olla monipuolinen ja korkeatasoinen tieteellinen asiantuntemus. Samaa henkilöä ei voida määrätä toimikunnan jäseneksi kahdeksi toimikaudeksi peräkkäin. Sama henkilö voidaan määrätä puheenjohtajaksi ja jäseneksi enintään kahdeksi toimikaudeksi peräkkäin, jos hän toimii puheenjohtajana toisen näistä kausista.

5 a §

(5 a § kumotaan)

Tutkimusinfrastruktuurikomitea

Akatemiassa on tutkimusinfrastruktuurikomitea, jonka tehtävänä on:

1) seurata ja kehittää kansallista ja kansainvälistä tutkimusinfrastruktuuritoimintaa;

2) tehdä esitys Akatemian hallitukselle tutkimusinfrastruktuurien pitkän aikavälin suunnitelmasta;

3) päättää tutkimusinfrastruktuurihankkeiden valinnasta ja vastata hankkeiden seurannasta;

4) huolehtia muista Akatemian hallituksen osoittamista tutkimuksen infrastruktuuritehtävistä.

Akatemian hallitus nimittää opetus- ja kulttuuriministeriötä kuultuaan tutkimusinfrastruktuurikomitean puheenjohtajan ja jäsenet. Puheenjohtajalta ja jäseniltä edellytetään, että heillä on monipuolisesti kokemusta tutkimus- ja innovaatiojärjestelmän organisaatioiden toiminnasta sekä tutkimusinfrastruktuurien merkityksen tuntemusta ja että he ovat tunnustettuja tutkijoita tai tiedepolitiikan asiantuntijoita. Akatemian hallitus päättää komitean jäsenten määrästä.

Akatemia nimittää jäsenet enintään kolmen vuoden toimikaudeksi.

6 §

Hallituksen jaostot

Kahden tai useamman *tieteellisen* toimikunnan *taikka yhden tai useamman tieteellisen toimikunnan ja tutkimusinfrastruktuurikomitean* alaan kuuluva asia voidaan Akatemian hallituksen päätöksellä siirtää hallituksen asettaman jaoston käsiteltäväksi ja ratkaistavaksi. Jaoston jäseniksi voidaan määrätä vain hallituksen *ja tieteellisten* toimikuntien, *tutkimusinfrastruktuurikomitean* ja strategisen tutkimuksen neuvoston puheenjohtajia ja jäseniä.

8 §

Hallintovirasto

Akatemiassa on hallintovirasto, joka hoitaa Akatemian, sen *tieteellisten* toimikuntien, *tutkimusinfrastruktuurikomitean* ja strategisen tutkimuksen neuvoston hallintoa sekä vastaa asioiden valmistelusta, päätösten esittelystä ja toimeenpanosta. Hallintovirasto ratkaisee lisäksi asiat, jotka koskevat hallintovirastoa tai toimielinten päätöksiin liittyviä vähäisiä muutoksia

9 §

Tutkijantehtävät

Akatemia myöntää rahoitusta yliopistoille, tutkimuslaitoksille ja muille tahoille akatemiaprofessorien, akatemiaturkijoiden ja muiden tutkijoiden palkkausta varten.

Akatemiaprofessorien ja akatemiaturkijoiden tutkijantehtävää koskevaan hakemukseen tulee liittää sitoumus, jossa työnantaja sitoutuu rahoituksen ehtoihin.

6 §

Hallituksen jaostot

Kahden tai useamman toimikunnan alaan kuuluva asia voidaan Akatemian hallituksen päätöksellä siirtää hallituksen asettaman jaoston käsiteltäväksi ja ratkaistavaksi. Jaoston jäseniksi voidaan määrätä vain hallituksen, toimikuntien ja strategisen tutkimuksen neuvoston puheenjohtajia ja jäseniä.

8 §

Hallintovirasto

Akatemiassa on hallintovirasto, joka hoitaa Akatemian, sen toimikuntien ja strategisen tutkimuksen neuvoston hallintoa sekä vastaa asioiden valmistelusta, päätösten esittelystä ja toimeenpanosta. Hallintovirasto ratkaisee lisäksi asiat, jotka koskevat hallintovirastoa tai toimielinten päätöksiin liittyviä vähäisiä muutoksia.

9 §

Suomen Akatemian rahoituksella toimivan tutkijan työnantajan velvollisuudet

(1 ja 2 momentti kumotaan)

12 §

Tarkemmat säännökset ja määräykset

Tarkempia säännöksiä Akatemian tehtävistä, hallituksesta, *tieteellisistä* toimikunnista, jaostoista, *infrastruktuurikomiteasta*, strategisen tutkimuksen neuvostosta ja niiden toiminnasta, asioiden ratkaisemisesta ja henkilöstöstä annetaan valtioneuvoston asetuksella.

Siltä osin kuin asioista ei ole säädettävä valtioneuvoston asetuksella, voidaan niistä antaa määräyksiä hallituksen hyväksymässä johtosäännössä tai hallintovirastoa ja sen sisäistä toimintaa koskien työjärjestyksessä, jonka pääjohtaja vahvistaa.

12 §

Tarkemmat säännökset ja määräykset

Tarkempia säännöksiä Akatemian tehtävistä, hallituksesta, toimikunnista, jaostoista, strategisen tutkimuksen neuvostosta ja niiden toiminnasta, asioiden ratkaisemisesta ja henkilöstöstä annetaan valtioneuvoston asetuksella.

Siltä osin kuin asioista ei ole säädettävä valtioneuvoston asetuksella, voidaan niistä antaa määräyksiä hallituksen hyväksymässä johtosäännössä tai hallintovirastoa ja sen sisäistä toimintaa koskien työjärjestyksessä, jonka pääjohtaja vahvistaa. *Johtosäännössä voidaan siirtää toimielimen toimivaltaa sen puheenjohtajalle tai hallintovirastolle asioissa, jotka eivät ole periaatteellisia tai vaikutuksiltaan laajakantoisia. Johtosäännössä voidaan määrätä, että toimielimen puheenjohtaja ratkaisee rahoituspäätöksen muuttamista koskevan asian, kun päätös ei sisällä merkittävää harkintavallan käyttöä. Strategisen tutkimuksen neuvoston osalta toimivallan siirto voidaan tehdä vain neuvoston esityksestä.*

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .